گنجے فرشتے

سعادت حسن منٹو

سورهہ سنڌي ادب

صاحب خان ·سورهہ· ميراڻي

Cell No: 0344 3919786
0300 3404488

گلن جي بغاوت

سعادت حسن منٽو

قيمت [redacted] روپيه

رابيل پبليڪيشن   جنوري ١٩٨٤ع

Published by Rabel Publication Larkana
Printed at Muddasar Press Nain Jo Per,
Hyderabad Sind

شامل ڪهاڻيون

سعادت حسن منٽو

سعادت حسن منٽو ۱۹۱۲ ۾ سمرالا ضلع لڌيانه ۾ پيدا ٿيو. امرتسر ۾ تعليم ورتي. ميٽرڪ پاس ڪرڻ کان پوءِ ڪجهه عرصو علي ڳڙهه يونيورسٽي ۾ پڙهيو. پر جلد پڙهائي جو سلسلو ختم ڪري ٻيهر امرتسر ۾ آيو. اتي مساوات اخبار ۾ ڪم ڪرڻ لڳو. منٽو منڍ ۾ پرڏيهي ادب کي ترجمو ڪندو رهيو. پر جلدئي پنهنجون طبعزاد ڪهاڻيون لکڻ شروع ڪيائين. ڏسندي ڏسندي اردو ادب جو چوٽيءَ جو ڪهاڻيڪار بڻجي ويو. انهيءَ عرصي ۾ سخت بيمار ٿيو ۽ لاهور هليو آيو اتي پارس، اخبار ۾ چاليهه روپيه ماهوار جي حساب سان ملازم ٿيو. وري ٿوري عرصي بعد بمبئي هليو ويو جتي هفته روز "مصور" جي ايڊيٽري سنڀالي پر ۱۹۴۱ ۾ دهلي وڃي ريڊيو سان وابسطه ٿي ويو.

منٽو پنهنجي ويهه سال ادبي زندگي ۾ ۲۰۰ کان وڌيڪ ڪهاڻيون، ڊراما ۽ فلمي ڪهاڻيون لکيون. پر ڪيس ڪڏهن به سک ۽ سانت جو گهڙيون ميسر نه ٿيون. حياتي جي پڇاڙڪن ڏهاڙن ۾ هن لکيو، ڏينهن رات جي محنت ڪانپوءِ به مان ايترو ڪمايان ٿو جو مس مس پيٽ پالي سگهان ٿو. جيڪڏهن مان اوچتو مري وڃان ته منهنجي ٽن ننڍين ڇوڪرين جي سنڀال ڪير ڪندو."

منٽو ۴۲ سالن جي ڄمار ۾ وفات ڪئي

نظام عباسي

نيري آسمان هيٺان

اهي ٽي ڏينهن هئا. آسمان هن جي نيڻن جيان اهڙو ٿي نيرو هو، جهڙو اڄ آهي: ڌوتل ۽ نکريل.

سڄل سپنن وانگر مٽيءَ جي بوءِ بہ اهڙي هئي، جهڙي اڄ منهنجي دل ۽ دماغ ۾ رچيل رهي آهي. ۽ مون ائين ٿي ليٽيندي ليٽيندي پنهنجي ڦٿڪندڙ روح جي حوالي ڪري ڇڏيو هو.

هن مون کي چيو هو: ”تو مون کي جو هيءَ لمحا عطا ڪيا آهن، پڪ ڄاڻ تہ منهنجي زندگي انهن کان خالي هئي، هيءَ جي خالي جڳهيون تو اڄ منهنجي هستيءَ ۾ پُريون آهن، سي تنهنجيون ڏوراٿيون آهن، تون منهنجي زندگيءَ ۾ نہ اچين ها تہ آهي نت اڌوريون رهجي وڃن ها.... منهنجي سمجهہ ۾ نٿو اچي تہ توکي ٻيو ڇا چوان! منهنجي تڪميل ٿي ويئي آهي: اهڙي ڀرپور نموني جو محسوس ٿئي ٿو، مون کي تنهنجي ضرورت ناهي رهي ...“

۽ هو هليو ويو. هميشہ لاءِ هليو ويو:

منهنجي نيڻن نير وهايو، منهنجيءَ دلڙيءَ دانهون ڪيون. مون هن اڳيان ٻانهون جوڙيون .... هن کان

لکوار پڇيم تہ ”توکي منھنجي ھاڻي ضرورت ڇو ناھي رھي؛ جڏھن تہ تنھنجي ضرورت تمام شدت سان ھاڻي شروع ٿي آھي. انھن لمحن کان پوءِ جنھن، بقول تنھنجي، تنھنجي خالي ھستيءَ جون ڇگھيون پريون آھن“ ھن چيو ”تنھنجي وجود جي جنھن جنھن ذري جي منھنجي ھستيءَ جي تعمير ۽ تڪميل کي ضرورت ھئي، ھي لمحا چوندي چوندي ڏيندا رھيا.... ھاڻي جڏھن تڪميل ٿي چڪي آھي، تنھنجا ۽ منھنجا رشتا پاڻھي ختم ٿي ويا.“ کھڙا نہ ڏاڍا پريا لفظ ھئا!! مون کان ھيءَ رويو سھو نہ ٿيو، آئون رنس، رڙيس پر ھن تي ڏورو بہ اثر نہ ٿيو، مون ھن کي چيو: ”ھيءَ ذرا جن سان تنھنجي تڪميل ٿي آھي، منھنجي وجود جا حصا ھئا؛ ڇا انھن جو مون سان ڪو رشتو ڪونھي!! ڇا منھنجي وجود جو باقي حصو انھن کان پنھنجو ناتو ٽوڙي سگھي ٿو؟ تون مڪمل ٿي ويو آھين، پر مون کي اڌورو ڪري.... ڇا مون اِيتري لاءِ توکي پنھنجو پالڻھار بڻايو ھوم“؟ ھن چيو ”پونئرا گلن ۾ مکڙين جو رس چوسي ماکي گڏ ڪندا آھن پر ھو تہ جيتري بہ انھن گلن ۾ مکڙين جي چپن تائين ڪونہ آڻين.... خدا پنھنجي پرستش ڪرائي ٿو پر پاڻ بندگي ڪونہ ڪري، ’عدم‘ سان ’خلوت‘ ۾ چند گھڙيون گذاري ھن وجود جي تڪميل ڪئي.... پر ھالي ’عدم‘ ڪٿي آھي. ھو ۽ اھڙي ماءُ ھئي جيڪا وجود کي جنم ڏيندي ڄم جي بستري تي

فنا ٿي ويئي هئي."

عورت روئي سگهي ٿي— دليل پيش ڪري نٿي سگهي: انهيءَ جو سڀ کان وڏو دليل سندس اک مان وهيل لڙڪ آهي. مون هن کي چيو: "ڏس! آئون روئي رهي آهيان.... منهنجيون اکيون ڳوڙها پيون ڳاڙين.... تون وڃين رهيو آهين ته وڃ، پر هنن ۾ ڪجهه ڳوڙهن کي ته پنهنجي رومال جي ڪفن ۾ ويڙهي ساڻ کڻيو وڃ ... آئون ته سڄي عمر روئندي رهنديس.... مون کي ايترو ته ياد رهندو ته ڪجهه ڳوڙهن جي ڪفن دفن جو سامان تو به ڪيو هو— مون کي خوش ڪرڻ کان!"

هن چيو: "آءٌ تو کي خوش ڪري چڪو آهيان.... تو کي اهڙي مضبوط خوشيءَ سان همڪنار ڪري چڪو آهيان، جنهن جا تون خواب ٿي ڏسندي هئين— ڇا ان جو لطف، ان جو سرور، تنهنجي زندگيءَ جي باقي لمحن جو سهارو نٿا ٿي سگهن، تون چوين ٿي ته منهنجي تڪميل تو کي متحرڪ رکڻ لاءِ ڪافي ڪونهي! مان مرد آهيان. اڄ تو منهنجيءَ زندگيءَ جي تڪميل ڪئي آهي، سڀاڻي ڪو ٻيو ڪندو منهنجو وجود ڪجهه اهڙي مٽيءَ ۽ پاڻيءَ مان ٺهيو آهي جنهن جي زندگيءَ ۾ اهڙا ڪيئي لمحا ايندا. جڏهن هو خود کي تڪميل لاءِ آتو سمجهندو.... ۽ تـو جهڙيون ڪئي عورتون اينديون جيڪي انهن لمحن جي خالي ڪيل جڳهين کي ڀري ڇڏينديون."

آئون روئندي رهيس، جهڄندي رهيس.

مون سوچيو: هي چند لمحا جيڪي هاڻي هاڻي منهنجيءَ مُٺ ۾ هئا.... نه، آئون انهن حالتن جي مُٺ ۾ هيس. مون پاڻ کي انهن جي حوالي ڪري ڇڏيو. مون پنهنجي ڦٿڪندڙ روح کي منهن کليل پڃري ۾ وجهي ڇڏيو، ان ۾ مزو هو، هڪ لطف هو، هڪ سرور هو.... ها! ضرور هو.... ۽ هو هن جي ۽ منهنجي ٽڪر ۾ هو.... ليڪن.... هيءَ ڇا جو هو ثابت ۽ سالم رهيو ۽ مون ۾ ڏار پئجي ويا.... هيءَ ڇا، هو منهنجي ضرورت محسوس نٿو ڪري، پر آئون اڃا شدت سان هن جي ضرورت محسوس ڪريان ٿي، هو ڏاڍو پڄي ويو آهي ۽ آئون هيٺ ٿي وئي آهيان. اهو ڇا ته اڀ ۾ ٻه بادل هم آغوش هجن ۽ هڪ روئي روئي وسي ۽ ٻيو وڄ جو چمڪو بنجي برسات سان کيڏندي کيڏندي ٻڏ ڏيئي پڄي وڃي: هيءَ ڪنهن جو قانون آهي؟ آسمان جو، زمين جو، يا انهن جي ڏاهيندڙ جو؟ مان سوچيندي رهيس ۽ جهڄندي رهيس. ٻن روحن جو گهٽجي هڪ ٿي وڃڻ ۽ هڪ ٿي وسعت اختيار ڪرڻ— ڇا، هي سڀ ڪجهه شاعري آهي.... ٻه روح گهٽجي ڪري ضرور هن ننڍي نڪتي تي پهچن ٿا، جيڪو ڦهلجي ڪائنات بنجي ٿو. پر هن ڪائنات ۾ هڪ روح ڇو ڪڏهن ڪهايل ڇڏي ڏنو ويندو آهي، ڇا هن ڏوهه ۾ ته هن ٻئي روح کي ان ننڍي نڪتي تي

ڀيڄڻ ۾ مدد ڏني ھئي. ھيءَ ڪھڙي ڪائنات آھي؟

ھيءَ ئي ڏينھن ھئا: آسمان ھن جي نيڻن وانگر ئي نيرو ھو، جھڙو اڄ ۽ آس پاس اھڙي ئي... ھئي ۽ مون اھڙي طرح لڳندي لڳندي پنھنجو ڦٽڪندڙ روح ھن جي حوالي ڪري ڇڏيو ھو.... ھو موجود نہ آئي... جلدي ھو سڀھو ٻڌجي خبر ناھي ڪھڙين ڪڪرن جي آھن سان ڪيڏي رھيو ھئي... پنھنجي تڪميل ڪري ھليو ويو... ھڪڙو نانگ ھو جو مونکي ڏنگي ھليو ويو — پر ھن ئي ھن جون ڇڏيل لڪيرون ڇو منھنجي پيٽ ۾ آرس موڙي رھيون آھن— ڇا ھيءَ منھنجي تڪميل ٿي رھي آھي؟ نہ، نہ، اھو ڪيئن ٿو ٿي سگھي. ھيءَ تہ تخريب آھي— پر ھيءَ منھنجون خالي جڳھون ڀرجي رھيون آھن. ھي جا ڪڏا ھئا سي ڪھڙي ملبي سان ڀريا پيا وڃن.... منھنجي رڳن ۾ ھيءَ ڪھڙي سرسراھٽ ڊوڙي رھي آھي.... آئون گھٽجي گھٽجي پنھنجي پيٽ ۾ ڪھڙي ننڍڙي نڪتي تي، ڀيڄڻ لاءِ وٽ ڪائي رھي آھيان— منھنجي ٻيڙي ڀڏي ڪھڙن سمنڊن ۾ ترڻ لاءِ اڀري رھي آھي....؟"

ھي منھنجي اندر چلھہ تي ڪھڙي مھمان لاءِ کير گرم ٿي رھيو آھي. ھي منھنجي دل منھنجي رت کي ڏلي ڪنھن لاءِ نرم نازڪ سوڙيون تيار ڪري رھي آھي. ھيءَ منھنجو دماغ منھنجي خيالن جي رنگ برنگي ڌاڳن مان ڪنھنجي لاءِ ننڍڙيون ننڍڙيون پوشاڪون

آئي رهيو آهي — منهنجو رنگ — ڪنهنجي لاءِ اڪري رهيو آهي، منهنجي انگ انگ ۾ روڻ روڻ ۾ قاتل هڏڪون، لوڙهن ۾ تبديل ٿي رهيون آهن.

اهي ئي ڏينهن هئا — آسمان هن جي نيڻن وانگر امڙوڙي نيرو هو، جهڙو اج آهي — پر هيءَ آسمان پنهنجي آڇاين تان لهي ڇو منهنجي پيٽ ۾ ٽڪجي ويو آهي.... هن جون نيريون اکيون ڇـو منهنجي رڳن ۾ ٻوڙي رهيون آهن.... منهنجي ڇاتين جي گولائين ۾ پاڪائي ڇو اچي رهي آهي؟ نه— نه—: هي پاڪائي ڪجهه بي ناهي، آئون انهن کي ٻاهر ڇڏيندس، آئون پنهنجي اندر جا سڀ چلها ٺڏا ڪري ڇڏيندس، جن تي اڻ ڪوٺي مهمانن لاءِ خاطرداريون چڙهيل آهن: آئون پنهنجي رنگ برنگي خيالن جي ڏاڳن کي منجهائي ڇڏيندس!

اهي ئي ڏينهن هئا- آسمان هن جي اکين جهڙو امڙوڙي نيرو هو جهڙو اج آهي... پر آئون اهي ڏينهن ڇو ياد ٿي ڪريان، جن جي سيني تان هو پنهنجي پيرن جا نشان ٻه ڪٺي هليو ويو، پر هيءَ ڪنهنجي پيرن جا نشان آهن- هيءُ جو منهنجي پيٽ جي گهر ۾ ٽڙڪي ٽڙڪي رهيو آهي. ڇا هيءُ منهنجو قاتل سڄاڻل آهي؟ نه— ! آئون هن کي ڪرڙي ڇڏيندس، هو ڦرڙي آهي— هي ڳڙ آهي— خوفناڪ ڳڙ، پر مون کي ڇـو محسوس ٿئي ٿو ته هي ٻهو آهي، ته ڪهڙي

ڦٽ جو؟ آن ڦٽ جو جيڪو هو مون کي ڏيئي هليو ويو، نه- نه- هي ته لڳي ٿو، ڪنهن پيدائشي ڦٽ لاءِ آهي- اهڙي ڦٽ لاءِ جنهن کي مون ڪڏهن ڏٺو ئي نه هو، جيڪو منهنجي ڪک ۾ خبر ناهي ڪڏهن کان ستو پيو هو- هي ڪک ڇا، بيڪار مٽي جي هنڌي- ٻارن جو رانديڪو: آئون انهيءَ کي ٽوڙي ڇڏيندس. پر هيءُ ڪير منهنجي ڪک ۾ چوي ٿو "هي دنيا هڪ ڇوُوالو آهي، تون پنهنجو پاڻ آن ڇو ٿي ڦاڙين— ياد رک، توتي آگريون کڇيون."

آگريون هوڏانهن ڇو نه کڇنديون جيڏانهن هو پنهنجي هستي مڪمل ڪري هليو ويو- ڇا انهن آگرين کي آن وات جي خبر ناهي. هيءَ دنيا هڪ ڇووالو آهي- پر ان وقت هو مون کي هڪ ٻه، والي تي ڇڏي هليو ويو، هن پاسي ٻه اڏورپٽو، هن پاسي ٻه اڏورپٽو— هن پار ٻه لڙڪ، هن پار ٻه لڙڪ.

پر هيءُ ڪنهنجو ڳوڙهو منهنجي سپ ۾ موتي بڻجي رهيو آهي— هي ڪٿي پڏيو؟

آگريون کڇنديون، جڏهن سپ جو منهن کلندو ۽ موتي ڦهلجي ٻاهر ڇووالي تي ڪري پوندو ته آگريون کڇنديون، سپ ڏانهن ٻه، موتيءَ ڏانهن ٻه. ۽ هي آگريون نانگڻيون بڻجي انهن ٻنهي کي ڏنگينديون ۽ پنهنجي زهر سان ان کي نيرو ڪري ڇڏينديون.

آسمان هن جي نيڻن وانگر اهڙوئي نيرو هو جهڙو

اڄ آهي— هيءَ ڪري ڇو ننڍو پوي، آهي ڪهڙا ڏنيا آهن، جهڪي هن کي جهليو ويٺا آهن. ڇا ان ذهن جهڙو زلزلو آيو هو، اهو اُنهن ٿڌين کي لوڏي ڇڏڻ لاءِ ڪافي نه هو— هي ڇو اڄ ڌاڙين منهنجي سر تي اٿين ڏٺيو ويٺو آهيءَ منهنجو روح پگهر ۾ غرق آهي، هن جو هر... ڪليل آهي، ڇڻي پاسن ڀاهه ڀڙڪي رهي آهي: منهنجي اندر ڪڙهائيءَ ۾ سون پگهرجي رهيو آهي، ڏنوڻيون هلي رهيون آهن، شعلا ڀڙڪي رهيا آهن، سون ڀرنڊڙ جبل جي لاوي وانگر اڀري رهيو آهي، منهنجي رڳن ۾ نيلا ايٺ ٻوڙي سهڪي رهيا آهن— گهٽيون وڄي رهيون آهن، ڪوئي اچي رهيو آهي— بند ڪريو — بند ڪريو. ڪڙهائي اونڌي ٿي ويئي آهي— پگهريل سون وهي رهيو آهي— گهنٽيون وڄي رهيون آهن، هو اچي رهيو آهي— منهنهنجون اکيون پوڙيون ٿيون وڃن، نيرو آڪاس گدلو ٿي هيٺ اچي رهيو آهي.

هن ڪنهنجي روئڻ جو آواز آهي، هن کي چپ ڪرايو: هن جون رڙيون منهنجي دل تي هٿوڙا هڻي رهيون آهن— چپ ڪرايو— ماڻ هنج ٻڌجي رهي آهيان منهنجون ٻانهون ڪلمنديون ٿيون وڃن، ڇلهين تي ڪمر ڪڙهي رهيو آهي: منهنجي ڇاتيءَ جون گولايون پياليون ٻڄنديون ٿيون وڃن. آٿيو، هن گوشت جي ٽڪري کي، دل جي ڏڌيل رت جي نرم نرم ڳلن ۾ ليٽائي ڇڏيو. نه ڪسيو— نه ڪسيو—. مون کان جدا نه ڪريو،

خدا جي واسطي مون کان جدا نہ ڪريو.

آ گريون — آگريون — ڪجھ ڏيو آگريون — مون کي پرواھ ناھي. ھي دنيا چوواٽو آھي- ڦاٽي ڏيو، منھنجي زندگيءَ جا سڀ پانداءِ منھنجي زندگي تباھ ٿي ويندي، تباھ ٿيڻ ڏيو. مون کي منھنجو گوشت واپس ڪريو — منھنجي روح جو ھي ٽڪرو مون کان نہ ڇنو اوھان نٿا ڄاڻو، ھي ڪيترو قيمتي آھي — ھي گوھر آھي، جو مون کي انھن ڪجھہ گھڙين عطا ڪيو آھي انھن ڪجھہ گھڙين جن منھنجو وجود ڪيترنئي زرن کي ڇونڊي ڇونڊي ڪنھن جي تڪميل ڪئي ھئي ؟ مون کي پنھنجي خيال ۾ اڌورو ڇڏي ھليا ويا ھئا، منھنجي تڪميل اڄ ٿي آھي.

ميڙيو ڪٺي — ميڙيو ڪٺي — منھنجي پيٽ جي خلا کان پڇو — منھنجي ڪير پرپل ڇاتين کان پڇو — ھنن لورين کان پڇو، جيڪي منھنجي انگ ۾ روئن روئن ۾ سيپي ھڏڪين کي سھاري اڳتي وڌي رھيون آھن. ھنن جھرلٽن کان پڇو، جيڪي منھنجي پاڻھن ۾ وڏا پيا وڃن، منھنجي ڇھري جي پيلاڻن کان پڇو، جيڪي گوشت جي ٽڪري جي ڳلن کي پنھنجون سڀ لالاڻيون چوساڻيندديون رھيون آھن — ھنن ساھن کان پڇو، جيڪي لڪي ڇپي ھن کي ھن جو حصو پھچائيندا رھيا آھن.

آگريون — آگريون — ڪجھ ڏيو آگريون — آئون

انهن کي وڏي ڇڏيندس— گوڙ ٿيندو: آئون هي آڱريون ڪٽي پنهنجي ڪنن ۾ ٺوڪي ڇڏيندس: آئ-ون ڪونڪي ٻڌجي ويندس، آئون ٻوڙي ٿي وينديس، انڌي ٿي وينديس— منهنجو گوشت—: منهنجا اشارا سمجهي پيو وٺندو، آئون هن کي هٿوراڙيون ڏيئي کولي سڄائي وٺندس، هي سڀ ٺڪون.... سمجهي ڇٽي ڇڏيندس—! ڏسو آئ-ون هٿ ٿي ٻڌان— اوهان جي پيرن ٿي پوان: منهنجا پيريل ڪير جا ٽانو اونڌا نہ ڪريو، منهنجي دل جي ڏٽيل رت جي نرم نرم گلن ۾ آڳ نہ لڳايو، منهنجي پاهن جي هندورن جون رسيون نہ ٽوڙيو— منهنجي ڪنن کي انهن گيتن کان محروم نہ ڪريو، جيڪي هن جي روئڻ سان مون کي ٻڌڻ ۾ اچن ٿا— نہ ڇنو، نہ، ڇنو— مون کان جدا نہ ڪريو.

* * *

لاهور— ۲۱ جنوري.

ڏوبي منڊيءَ مان پوليس هڪ ننڍو ڇاول ٻارڙيءَ، ٽريبل روڊ تي پيل هٿ ڪري پنهنجي قبضي ۾ ورتو آهي. ڪنهن پٿر دل ٻارڙيءَ جي گردن کي زور سان ڪپڙي ۾ جڪڙي ڇڏيو هو ۽ اگهاڙي جسم کي ٻسيل ڪپڙي ۾ ٻڌي ڇڏيو هو ته جيئن هو سرديءَ ۾ مري وڃيءَ پر هوءَ زنده هئي. ٻارڙي .اوڪ (سهڻي) آهي:

اکيون نيربون اٿس، هن کي اسپتال پهچايو ويو آهي.

نه ڇنو — ، نه، ڇنو.

هي منهنجي ممتا جي مٽي جي ٽڪو آهي. منهنجي گناهه جو ڪوڙو ميوو آهي. ماڻهو هن تي ٿُو ٿُو ڪندا؟ آئون ڇٽي ويندس.

سنڌيڪار :- سائينداد ساند

گلن جي بغاوت

باغ ۾ جيڪي گل هئا سي سڀ جو سڀ باغي ٿي ويا. گلاب جي سيني ۾ بغاوت جي باهه ڀڙڪي پئي هئي. هن جي رڳ رڳ ۾ جوش هيو. هڪ ڏينهن هن پنهنجي ڪنڊن ڀريل ڳچي اڀي ڪئي ۽ بغير سوچ سمجهه جي پنهنجي ساٿين کي چوڻ لڳو.

"دوستو! ڪنهن کي به اهو حق نٿو پهچي جو هو اسانجي پگهر مان پنهنجي عياشيءَ جو سامان تيار ڪري. اسانجي زندگيءَ جون بهارون اسان لاءِ آهن. ۽ ان ۾ اسين ڪنهن ٻئي کي شريڪ ڪرڻ نٿا گهرون."

گلاب جو چهرو ڪاوڙ منجهان ڳاڙهو ٿي ويو هو. هن جا پن ٿڙڪي رهيا هئا.

چنبيلي جي ٻوٽي ۾ سڀ مکڙيون گوڙ ٻڌي جاڳي پيون. ۽ عجب وچان هڪ ٻئي جو منهن ڏسڻ لڳيون. گلاب جو مڙدانو آواز ٻيهر ابريو.

"هر ڪنهن کي پنهنجي حقن جي حفاظت ڪرڻ جو حق آهي. اسين گل انهيءَ ڪان آجا نه آهيون. اسان جون دليون نرم ۽ نازڪ آهن. گرم هوا جو جهوٽو اسان جي وجود کي ختم ڪري سگهي ٿو. ماڪ جو هڪ قطرو اسانجي آج اجهائي سگهي ٿو. ڇا اسان ان

مالهيءَ جي ڪهرن هٿن ڪي برداشت ڪري سگهون ٿا جنهن تي موسم جي ڦيرگهير جو ڪو اثر نٿو پوي.

موتيءَ جي گل رڙ ڪئي، "هرگز نه" ۽ هن جي اکين ۾ رت پرجي آئي ۽ چوڻ لڳو.

"هن ظالم جي ظلم سان منهنجو سينو داغدار ٿي پيو ۽ مان هن جلاد جي خلاف ڪاڙهو جهنڊو ايو ڪندس."

اهو چئي هو ڪاوڙ وچان ٿڙڪڻ لڳو. چنبيليءَ جون مکڙيون عجب ۾ هيون ته هي گوڙ ڇو ٿيو آهي. هڪ مکڙي نخري وچان گلاب جي ٻوٽي طرف جهڪي ۽ چوڻ لڳي، "تون منهنجي ننڊ خراب ڪئي آهي. آخر پڌو زور سان رڙيون ڇو ٿو ڪرين؟"

ٻيا گل پري کان گلاب جي تقرير ٻڌي رهيا هيا. هڪ چيو "ڦڙو ڦڙو ملي دريا ٿيندو آهي. جيتوڻيڪ اسين ادني گل آهيون پر جيڪڏهن اسين پاڻ ۾ گڏجون ته ڪو سبب ناهي جو اسين پنهنجي دشمن کي ختم ڪري ڇڏيون. اسان جون پنکڙيون جيڪڏهن خوشبو پيدا ڪن ٿيون ته اهي زهريلي گئس به پيدا ڪري سگهن ٿيون. پاڻ گلاب جو ساٿ ڏيو ۽ پنهنجي سوپ سمجهو."

اهو چئي هن هر گل ڏانهن ڏٺو.

گلاب ڪجهه چوڻ وارو ئي هو ته چنبيلي جي مکڙي پنهنجي مرمرين، تجمل جهڙي نرم ۽ نازڪ جسم

کي موڙو ڏيندي چيو، ”هي سڀ بيڪار ڳالهيون آهن. اڄ تون مونکي شعر پڙهه، مان تنهنجي هنج ۾ سمهڻ چاهيان ٿي. تو شاعر آهين، منهنجا پيارا، اڄ اسين هن بهار جي خوشگوار موسم کي ائين زيان نه ڪيون. اهڙي دنيا ۾ هلون جتي آرام ئي آرام هجي.“

گلاب جي سيني ۾ هاچل مچي وئي. هن جي نبض تيز ڌڙڪڻ لڳي ۽ هن کي ائين ئي محسوس ٿيو تہ هو ڪنهن اٿاهه گهرائي ۾ لهندو پيو وڃي.

هن مکڙي جي ڳالهه جو اثر گهٽائيندي چيو ”نہ مان ميدان جنگ ۾ لڙڻ لاءِ قسم کائي چڪو آهيان ۽ مون لاءِ هاڻي پيار ۽ محبت بيڪار آهي.“

مکڙي پنهنجي نرم ۽ نازڪ لچڪدار جسم کي موڙو ڏيندي، ننڍاڪڙي لهجي ۾ ورائيو، ”او منهنجا پيارا گلاب اهڙيون ڳالهيون نہ ڪر مون کي ڊپ پيو ٿئي. چانڊوڪي راتين جو خيال ڪر. جڏهن مان پنهنجو لباس لاهي انهيءَ نوراني ڦوهاري جي هيٺان وهنجندم تہ تنهنجي ڳٽن جي ڳاڙهاڻ ڪيڏو نہ سندر لڳندي. تون چرين وانگر منهنجن چپڙن کي چمڻ لڳندين. ڇڏ انهن فضول ڳالهين کي مان تنهنجي ڪنڌ تي مٿو رکي سمجهڻ چاهيان ٿي....“

چنبيلي جي مکڙي گلاب جي ڏڪندڙ ڳلن سان پنهنجا ڳل لڳائي سمهي پئي. گلاب مدهوش ٿي ويو. چئني طرفن کان گلن جا آواز اڀرندا رهيا پر گلاب نہ

جاڳيو. سڄي رات سرور ۽ مستي ۾ رهيو.

صبح جو مالهي آيو. هن گلاب جي گل جي ٽاريءَ سان گڏ چنبيلي جي مکڙي چنبڙيل ڏٺي ۽ هن پنهنجو کهرو هٿ وڌائي ٻنهي کي پٽي ورتو.

سنڌيڪار:- نظام عباسي

نئون سال

ڪئلينڊر جو آخري پنو جنهن تي ۳۱ ڊسمبر لکيل هئو، هڪ گهڙيءَ جي اندر هن جي سنهڙين آڱرين واري هٿ ۾ هئو. هاڻي ڪئلينڊر هڪڙو ٺوٺ سڪل وڻ پئي لڳو، جنهن جي ٽارين جا سڀ پن سرءُ جي جهوٽن اڏائي ڇڏيا هجن!

ڀت تي ٽنگيل گهڙيال ٽڪ ٽڪ پئي ڪئي، ڪئلينڊر جو آخري پنو جيڪو ڏيڍ انچ ڪاغذ جو ننڍڙو ٽڪرو هئو، هن جي سنهڙين آڱرين ۾ ائين پيو ڏڪي ڄڻ موت جي سزا جو قيدي ڦاهيءَ جي تختي اڳيان بيٺو هجي.

گهڙيال ٻارهن ٽڪ هنيا، ڀرئين ٽڪ تي آڱرين ۾ چرپر ٿي ۽ آخري ٽڪ تي ڪاغذ جو اهو ٽڪرو ننڍڙي گولي ٿي ويو. آڱرين اهو ڪم ڏاڍي بيرحميءَ سان ڪيو ۽ جنهن شخص جون اهي آڱريون هيون- اهو آڱرين کان به وڌيڪ بي رحميءَ سان ڪاغذ جي ان گوليءَ کي ڳهي ويو، هن جي چپن تي تيزابي مرڪ تري آئي، ڪئلينڊر کي فاتحانه نظرن سان ڏسي چيائين ”مان توکي کائي ويو آهيان. ٻيا ڇاهٺ جي ڳهي ويو آهيان.“

ان کان پوءِ هڪ اهڙو ٽهڪ اڀريو جنهن ۾ انهن

توپن جو آواز ڏيڻ جي ويو جڏهن نئين سال جي شروعات ٿي ڪئي پري پئي گجيون —

جيستائين انهن توپن جو آواز جاري رهيو، هن جي سڪل نڙيءَ مان ٿڪ پرندڙ لاوي وانگر نڪرندا رهيا، هو بي حد خوش هئو - بي حد خوش، اهوئي سبب هو جو هن جي حالت چريــن جهڙي هئي. سندس خوشي آخري درجي تي پهتل هئي؛ هو سچي جو سچو ڪليو پئي - پر سندس اکيون رنيون پئي ۽ جڏهن ڪليو پئي ته توهان هن جي ڏڪندڙ چپن کي ڏسي سمجهي وڃو ها ته هن جو روح ڪنهن سخت عذاب مان پيو گذري.

هر هر نعرو پيو هڻي "مان ٿو کي ڪاڏي ويو آهيان بنا چپاڙن جي گهي ويو آهيان - هڪ هڪ ڪري ٿي سڀ چاهت ڏينهن کي، ليپ ڏينهن سميت!"

خالي ڪئلينڊر سندس ان عجيب و غريب دعويٰ جي تصديق پيو ڪري.

اڄ ڪان ٺيڪ چار سال پهرين جڏهن هو پنهنجي ڪلهن تي مصيبتن جا جبل کڻي، پنهنجو رزق پاڻ ڪمائڻ لاءِ ميدان ۾ آيو ته ڪيترائي ماڻهو هن تي کليا هئا - ڪيترن ماڻهن هن جي "همت" جو مذاق اڏايو هئو، پر هن انهن ڳالهين جي ڪا پرواهه ئي نه ڪئي. ۽ هن کي هاڻي به ڪنهن جي پرواهه ڪانه هئي. هن کي رڳو پنهنجي ئي پرواهه هئي ۽ بس، ٻين جي جنت تي هو سدائين پنهنجي دوزخ کي ترجيح ڏيندو هو ۽

هاٿي ۾ ان اصول جو پابند هئو.

هو انهن ڏينهن ۾ گڏهن وانگر ڪم ڪندو هو، ڪتن کان وڌيڪ ذليل زندگي پيو گذاري. پر اهي ڳالهيون هن جي راهن ۾ رنڊڪ نه بڻيون.

ڪيترا ڀيرا هن کي ٻين اڳيان هٿ ڦهلائڻو پيو. هن هٿ ڦهلايو پر هڪ شان سان. هو چوندو هو "اهي سڀ فقير جيڪي رستن تي جهوليون جهلي، ڪشتا ڪٽي ڦرندا ٿا وتن، انهن کي گولي سان اڏائي ڇڏجي. خيرات وٺي اهي ذليل ڪتا شڪرگذار ٿا نظر اچن. جيتوڻيڪ انهن کي مهرباني ڪاريون ڏيئي مڇڻ گهرجي، جيڪي خيرات گهرن ٿا سي ايترا لعنتي ناهن، جيترو اهي ماڻهو جيڪي ڏين ٿا. خيرات سمجهي جنت ۾ هڪڙي ٿدي ڪوٺي بڪ ڪرائڻ وارا سوداگر!

هن کي ڪيترا ڀيرا رپئي پئسي جي مدد وٺڻ لاءِ شهر جي دولتمند ماڻهن وٽ وڃڻو پيو. هن دولتمندن کان مدد ورتي. هنن جون ڪمزوريون انهن ئي وٽ وڪڻي. ! ۽ هن اهو سودو ڪنهن اڳئين دوڪاندار وانگر ڪونه ڪيو. "توهان شهر وارن جي صحت جا محافظ مقرر ڪيا ويا آهيو، پر حقيقت ۾ توهان بيماريون پيدا ڪرڻ جا ٺيڪيدار آهيو، حڪومت جي ڪتابن ۾ توهان جي نالي اڳيان هيلٿ آفيسر لکيو ويندو آ. پر منهنجي ڪتاب ۾ توهان جو نالو مرض وڪڻڻ وارن ۾ لکيل آهي. ايئن ڏينهن توهان سنگتڙن جا ۾ هئو

ڏوڪرا پاس ڪري موڪليا جوڪي طبي اصول جي مطابق ماڻهن جي صحت لاءِ سخت نقصانڪار هئا ـــ ڏهه ڏينهن ٻهراڻ تقريباً ٻه هزار ڪيان تي توهان پنهنجون اکيون بند ڪري ڇڏيون، جن ۾ هر هڪ بيماريءَ جي پڙي هئي ـــ ۽ اڄ توهان ان پراڻي ۽ غليظ عمارت کي بچائي ورتو- جتي بيماريون تيون پيدا ٿين ٿيون......"

عام طور تي هن کي اڳتي ڪجهه چوڻ جي ضرورت ئي پيش نه ايندي هئي ـــ ان ڪري جو هن جو سودو تمام گهٽ ڳالهائڻ سان ئي پڪو ٿي ويندو هو.

هو هڪڙي سستي ۽ بازاري قسم جي اخبار جو ايڊيٽر هو، جنهن جي اشاعت ٻه سئو کان وڌيڪ نه هئي، اصل ۾ هو اشاعت جو قائل ئي نه هو- هو چوندو هو "جيڪي ماڻهو اخبار پڙهن ٿا سي بيوقوف آهن، ۽ جيڪي ماڻهو اخبار پڙهي ان ۾ لکيل ڳالهين تي يقين ڪن ٿا سي سڀني کان وڏا بيوقوف آهن- جن ماڻهن جي پنهنجي زندگي هنگامن سان پُر هجي، انهن جو ڇپيل ڇنڊڻ سان ڪهڙو مطلب؟"

هو اخبار ان ڪري ڪونه ڪيندو هو ته کو هن کي مضمون لکڻ جو شوق هو يا هو اخبار جي ذريعي سان شهرت حاصل ڪرڻ ٿي چاهيندو، بلڪل نه ـــ هڪ ٻن ڪلاڪن جي مصروفيت کان سواءِ، جيڪا سندس اخبار جي اشاعت لاءِ ضروري هئي، باقي سڄو وقت هو انهن خوابن جي تعبير ڏسڻ ۾ گذاريندو هو

جيڪي ڪيتري وقت کان هن جي ذهن ۾ موجود هئا. هو پنهنجي لاءِ هڪ اهڙو مقام ڳولهڻ پيو چاهي جتي کو هن کي تنگ نہ ڪري— جتي هو اطمينان حاصل ڪري سگهي. پوءِ پلي اهو پڻ سيڪنڊن لاءِ ئي ڇو نہ هجي—.

"جنگ جي ميدان ۾ فتح پلي ماڻهو مرڻ ڪنديءَ تي هجي تہ نصيب ٿئي، پر ٿئي ضرور— ۽ جيڪڏهن شڪست تي وڃي، مرڻو پوي تہ ڪهڙو حرج آ— شڪست کائيندڙ سڀئين پر فتح حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي. موت انهن جو جيڪي موت کان ڀڄي جان ڏين، ۽ جيڪي زنده رهڻ جي ڪوشش ۾ موت کي چنبڙي پون. سي زنده آهن ۽ هميشہ زنده رهندا. گهٽ ۾ گهٽ پنهنجي لاءِ!"

دنيا هن جي خلاف هئي، جيڪو ماڻهو بہ هن سان ملندو هو ڪانئس نفرت ڪندو هو. هو خوش هو، نفرت ۾ محبت کان وڌيڪ تيزي هوندي آهي. جيڪڏهن سڀ ماڻهو مون سان محبت ڪرڻ شروع ڪري ڇڏن تہ پوءِ مان تہ ان ڦيٿي وانگر ٿي وڃان، جنهن کي هيٺ مٿي، اندر ٻاهر، هر جاءِ تي تيل ڏنو ويو هجي. مان ڪڏهن بہ ان گاڏيءَ کي اڳتي نہ ڌڪي سگهندس، جنهن کي ماڻهو زندگي چوندا آهن."

تقريباً سڀ هن جي خلاف هئا ۽ هو پنهنجي انهن مخالفن کي اڳئين ڏسندو هو جن مونکي ساٿين ۾ اڪيل—

پرزن کي ڏسندو هجي "اهي ڪڏهن ٿڌا نه ٿيڻ کپن-"

۽ هن اچا ڌاڳين انهن کي ٿڌو نه ٿيڻ ڏنو هو، هو ان آڙاهه کي پرندو رکڻ پيو چاهي- جنهن تي پنهنجا هٿ ٽڪي هو ڪم ڪندو هئو- جنهن ڏينهن هو پنهنجي مخالفن ۾ ڪ هن نئين ساڻهوءَ جو واڌارو ڏسندو هو ته پنهنجي دل کي چوندو هو "اڄ مون آڙاهه ۾ هڪ ٻي سڪي ڪاٺي وجهي ڇڏي آ، جيڪا گهڻي وقت ڌاڳين پرندي رهندي."

سندس هڪ دشمن ڪنهن جلسي ۾ هن جي خلاف ڏاڍو زهر اوڳاڇيو، ايتريقدر جو هن کي گاريون به ڏنائين سندس ان دشمن جو خيال هو ته اهي گاريون ٻڌي هن جي ننڊ ڦٽي پوندي- پر هو ته ان ڏينهن معمول کان وڌيڪ آرام سان ستو- الٽو سندس دشمن جي ننڊ ڦٽي پئي، سڄي رات اکين ۾ گذاريائين، سڄي رات ضمير ستائيندو رهيس. نيٺ صبح جو اٿي هن وٽ آيو ۽ معافي گهرڻ لڳس- "مون کي ڏاڍو افسوس آهي جو مون توهان جهڙي بلند اخلاق انسان کي گاريون ڏنيون....دراصل اصل ۾ اهو مون ڏاڍي ڏڪڙ ۾ ڪيو، سوچڻ سمجهڻ کان سواءِ.... مون کي پڙڪايو ويو هو- مان پنهنجي ڪئي تي شرمنده آهيان، مون کي اميد آ ته توهان مون کي معاف ڪندا، مون کان تمام وڏي غلطي ٿي!"

بلند اخلاق! انهي لفظ اخلاق کان هن کي ڏاڍي چڙ هئي- اخلاق— انسانيت جي نالي تي ته، چڙهيل

اخلاق، اخلاق، اخلاق... معني ڇا؟
هي نه ڪر، هو نه ڪر جي بي معنيٰ وڏو— انسان جي آزاد سرگرمين تي سينسر!

ڪيس خبر هئي ته سندس ڪمزور دل دشمن ڪوڙ ڳالهايو هو- پر الائي ڇو هن کي ڪاوڙ ڪونه لڳي- مرڳو هن کي ائين محسوس ٿيو ته جيڪو ماڻهو معافي پيو گهري ان جي ڪا عزيز ترين شيءِ فنا ٿي وئي آ- هو ڏاڍو بي رحم سمجهيو ويندو هو— ۽ اصل ۾ هو به ڏاڍو بي رحم، نرم و نازڪ جذبات کان سندس دل بلڪل خالي هئي— پر ان پٿر جهڙي دل تي هن کي ڪا شيءِ رڙهندي محسوس ٿي. کيس ان ماڻهوءَ تي رحم اچڻ لڳو—

”اڄ تون روحاني طور تي مري وئين ۽ مون کي تنهنجي ان موت تي افسوس آ!“

اهو پڌي هن جي دشمن کي وري گاريون ڏنيون پيون، پر سندس ڪنن تائين ڪو آواز ڪونه پهتو-گهڻو وقت ٿيو ته هو ان کي ڪنهن قبرستان ۾ دفن ڪري چڪو هئو.

ڇهن سالن کان هو ائين ئي پيو جهڻي، زبردستي، دنيا جي مرضيءَ جي خلاف— گهڻين ئي طاقتون کيس برباد ڪرڻ لاءِ آتيون هيون- پر هو پنهنجي وجود جو هڪ ذرو به جنگ ڪرڻ کان سواءِ هنن جي حوالي

ڪرڻ لاءِ تيار نہ هو — جنگ، جنگ، جنگ — هر دشمن طاقت خلاف جنگ — رحم کان بي خبر، عشق و محبت کان پرهيز — اميد، خوف ۽ استقبال کان بيگانو — ۽ پوءِ جيڪو ٿئي سو ٿئي!!

ڇهن سالن کان هو زماني جي تيز هوائن ۾ هڪ مضبوط دڳهي وڻ وانگر بيٺو هو — مند جي مٺا مٺا ٿي سگهي ٿو هن جي جسم تي اثر ڪيو هجي، پر سندس روح تي اڃان تائين ڪو اثر نہ ٿيو هو، اهو ساڳيو اهڙي جو اهڙو هئو — جهڙو چار سال پهرين هو — لوهہ وانگر سخت — اها سختي قدرت جي طرفان نہ هئي پر هن پاڻ پيدا ڪئي هئي، هو چوندو هو، ”نرم و نازڪ روح کي پنهنجي سيني ۾ رکي تون زماني جي سخت زمين تي نٿو هلي سگهين، جيڪو گل جي پتيءَ سان هيري جو جگر ڪپڻ چاهي انهي کي پاڳل خاني ۾ بند ڪرڻ کپي —“

شاعرانہ خيالن کي هن پنهنجي دماغ ۾ ڪڏهن جاءِ نہ ڏني ۽ جيڪڏهن غير ارادي طور تي اهڙا خيال سندس دماغ ۾ پيدا ٿي ويندا هئا تہ هو انهن ”حرامي ٻارن“ جي هڪدم نڙي گهٽيندو هو — هو چوندو هو ”مان انهن ٻارن جو پيءُ نٿو ٿيڻ چاهيان جيڪي منهنجي ڪلهن تي بار ٿي پون —“

هن پنهنجي حياتيءَ جي ساز جا سڀ تار پٽي اڇلائي ڇڏيا هئا جن مان نرم و نازڪ سر نڪرندا آهن —

"زندگيءَ جو صرف هڪڙو ساز آ جيڪو رچز آهي، جيڪو اڳتي وڌڻ، حملو ڪرڻ، مرڻ ۽ مارڻ جو جذبو پيدا ڪري ٿو — ان ساز کان سواءِ باقي سڀ راڳ فضول آهن، جيڪي جسم تي ٽڪ چاڙهي ڇڏيندا آهن."

سندس دل جوانيءَ جي باوجود عشق و محبت کان خالي هئي- هن جي نظرن اڳيو هزارين خوب صورت ڇوڪريون ۽ عورتون گذري چڪيون هيون- پر انهن مان ڪنهن هڪ به سندس دل تي اثر نه ڪيو هو- هو چوندو هو- "هن پٿر ۾ عشق جا جيوڙا نٿا لڳي سگهن!"

هو اڪيلو هو- بلڪل اڪيلو- ڪچيءَ جي ان وڻ وانگر جيڪو ڪنهن ٿل واريءَ ۾ اڪيلو بيٺو هجي- پر هو ان اڪيلائي کان ڪڏهن نه گهٻرائيندو هو، اصل ۾ هو اڪيلو ڪڏهن هوندو ئي ڪونه هو- "جڏهن مان ڪم ۾ مشغول هوندو آهيان ته اهوئي منهنجو ساٿي هوندو آ — ۽ جڏهن مان ان کان واندو ٿيندو آهيان ته منهنجا پيا ويچار منهنجي آس پاس گڏ ٿي ويندا آهن- مان سدائين پنهنجي دوستن جي محفل ۾ هوندو آهيان."

هو پنهنجا ڏينهن ائين گذاريندو هو جڻ انب ڪائيندو هجي، شام جو جڏهن هنڌ تي ليٽندو هو ته ائين محسوس ڪندو هو جڻ هن ڏينهن کي چوسيل ڪکڙيءَ وانگر اڇلائي ڇڏيو هجي- جيڪڏهن توهان سندس ڪمري جي ڀت هجو ها ته اهي لفظ وري توهان، جي ڪنن

سان ٽڪرائجن ها، جنهڪي سمهڻ وقت هن جي زبان مان نڪرندا هئا- "اڄ جو ڏينهن ڪهڙو ڪٺو هئو— هن سال جي نوڪري ۾ جي ٻيا ڏينهن به اهڙي ئي قسم جا هوندا ته مزو اچي ويندو!" ۽ راتيون— ٿوري روشن هجن يا اونداهيون— سندس نظر ۾ طوائفون هيون، جن کي هو سڄ اڀرندي ئي وساري ڇڏيندو هو.

ڇهن سالن کان هو ائين ئي پيو زندگي گذاري- ائين لڳو هو ڄڻ هو ڪنهن اڻاڻهين جاءِ تي ويٺو هجي، هٿوڙو ڪٺي، زماني جو لوهي ڦيٿو هن جي سامهون پيو گذري ۽ هو ان ڦيٿي تي پنهنجي هٿوڙي سان ٺڪ هڻي پنهنجا نپا هڻندو ٿو وڃي. هڪ ڏينهن جڏهن گذري ٿو ته هو ڦيٿي کي ٿوري دير لاءِ جهلي ٿو وٺي ۽ پوءِ ڇڏي، چوي ٿو "هاڻي وڃ- مان توکي چڱي طرح استعمال ڪري چڪو آهيان."

ڪجهه ماڻهن کي افسوس ٿيندو آ ته اسان فلاڻو ڪم فلاڻي وقت تي ڇو نه ڪيو- ۽ اهو پڇتاءُ هو گهڻي دير تائين محسوس ڪندا آهن- پر هن کي اڄا تائين ان قسم جو افسوس يا ڏک نه ٿيو...... جهڙو وقت سوچڻ ۾ ضايع ٿيندو آ، هو ان مان بنا سوچڻ سمجهڻ جو فائدو وٺڻ جي ڪوشش ڪندو هو- پوءِ ڀلي ڪيس نقصان ئي ڇو نه ٿئي- جيڪڏهن سوچي سمجهي هلڻ ۾ فائدو هجي ها ته پيغمبرن ۽ نيڪ ماڻهن

جي زندگي ڏکن ۽ مصيبتن سان ڀريل هرگز نه هجي ها- جوڪي هو ڪم سوچي سمجهي ڪندا هئا. جڏهن سوچ ويچار ڪرڻ کان پوءِ به نقصان ٿئي يا ناڪامي کي منهن ڏيڻو پوي ته پوءِ ڇا ان کان بهتر ناهي ته سوچ ويچار ۾ پوڻ کان سواءِ ئي نتيجن کي منهن ڏجي!"

انهن ڇهن سالن ۾ هن ڪئي هزارين ناڪامين کي منهن ڏيڻو پيو، رڳو منهن نه ڏيڻو پيو، پر مٿي کان پير تائين ڏسڻو پيو— پر هو پنهنجي اصول تي اهڙين ئي قائم رهيو جيئن تيز لهرن ۾ ڪو جبل بيٺو هجي.

اڄ رات ٻارهين بجي کان پوءِ ئي نئون سال سندس سامهون پهتي آيو ۽ پراڻي سال کي هو هضم ڪري ويو هو، بنا اوڳرائي ڏيڻ جي—

نئين سال جي اچڻ تي هو خوش هو، جيئن ملهه جي ميدان ۾ ڪو نامور پهلوان پنهنجي نئين مخالف پهلوان ڏانهن ڏوڪيندو وڌندو آهي— تيئن هو نئين سال جي مقابلي لاءِ هٿيار ڪڍي تيار ٿي بيٺو هو- هاڻي هو بلند آواز ۾ چئي رهيو هو "مان تو جهڙن ڇهن پهلوانن کي هارائي چڪو آهيان، هاڻي توکي به ڦهڪو ڪري ڪيرائيندس-"

دل ڀري خوشي ماڻڻ کان پوءِ هو نئون ڪئلينڊر ڏانهن وڌيو، جيڪو هڪ ميري ڀت تي مٿين پاسي لڳل هو— تاريخ واري پاسي کان هن هڪ سٽ سان مٿيون ڪاغذ پري ڪري چيو "تورو پردو ته هٽاءِ—

ڏسان ڪهڙي شڪل آ تنهنجي...... مان آهيان تنهنجو مالڪ، تنهنجو آقا.... تنهنجو سڀ ڪجهه!"

پهرين جنوريءَ جي تاريخ جو پنو ظاهر ٿيو. هڪڙو ٽهڪ بلند ٿيو ۽ هن چيو—

"سياڻي رات تون به فنا ٿي وينديئن!"

ترجمو: صبيحه قاضي

برقعو

ظهير جڏهن ٽريننگ ۾ پهتو ته هن هڪ ڏينهن محسوس ڪيو ته ڪيس عشق ٿي ويو. ۽ عشق به اهڙو جو هن ڪن قسم جو.

ٽريننگ ۾ داخلا ملڻ ڪان پوءِ پهرين ڏينهن جڏهن ڪاليج ڪان گهر پهتو ته دل ۾ ڏاڍو خوش هو ڄڻ ڪيس داخلا نه پر لڪل خزانو مليو هجي. هو جيئن ئي گهر ۾ داخل ٿيڻ وارو هو ته هن جي نظر هڪ ٽانگي تي پئي ۽ ٽانگي مان لهندڙ هڪ ڇوڪري. هن ٽانگي مان لهندي هزارين ڇوڪريون ڏٺيون هيون پر هيءَ ڇوڪري سندس دل جي پاتال ۾ پهچي وئي.

ڇوڪري ٽانگي واري کي ڀاڙو ڏئي ظهير جي پر واري گهر ۾ داخل ٿي. ظهير سوچيو ته هو ان جي موجودگي ڪان ايترو غافل ڪيئن رهيو آهي.

حقيقت هي هئي ته ظهير آواره قسم جو نوجوان ڪونه هيو. هن کي صرف پنهنجي ذات سان دلچسپي هئي. سوير اٿندو، ڪاليج ويندو، ليڪچر پڙهندو ۽ گهر واپس ايندو، ٿورو آرام ڪندو ۽ پوءِ پڙهائي ۾ مصروف.

هوندي به ڪاليج ۾ ڪيتريون ڇوڪريون سندس ڪلاس ميٽ هيون پر هن اڄ تائين ڪنهن سان نه ڳالهايو هو. اها ڳالهه ڪونه هئي ته هو ڪو رکو هو

پر حقيقت ۾ ته هن جو سڄو وقت پڙهائي ۾ گذرندو هو. پر جڏهن هن ٻهريون پيرو ان ڇوڪري کي ڏٺو هو ته ان ڏينهن جو پوليٽيڪل سائنس جو ليڪچر ۽ حافظ جا شعر ڦر ڪري سندس ذهن مان اڏامي ويا. صرف هو انهن هٿن بابت سوچڻ لڳو هو جنهن ۾ هن ڪتاب ڏنا هئا، سهڙيون ـ سنهڙيون اڇيون آڱريون.

ظهير ان جي صورت ڏسڻ چاهي پر هن جي برقعي جو ڪپڙو ايترو ته ٿلهو هو جو ڪيس ڪجهه به نظر نه آيو. ڇوڪري تيز تيز وکون کڻي هن جي پر واري گهر ۾ هلي وئي هئي پر هو اڃا تائين آت بت ٿيو بيٺو رهيو. هن سوچيو ٿي ته ايترو ويجهو هوندي به چاڻ سڃاڻ ڪونهي.

گهر ۾ گهڙندي ئي هن ماءُ کان سوال ڪيو.

”اسان جي پاڙي ۾ ڪير رهن ٿا؟“

سندس ماءُ لاءِ اهو سوال حيرت ۾ وجهندڙ هو.

”ڇو؟“

”بس ائين ئي پڇيم ـ“

”ٿي پيئر ۾ هڪ پاءُ آهن؛ سندن ماءُ پيءُ مري چڪا آهن، سندن پاءُ وڏو آهي اهوئي سندن لاءِ سڀ ڪجهه آهي. ڏاڍو سٺو ڇوڪر آهي. هن پنهنجي شادي ان لاءِ نه ڪئي آهي ته ٻهريون سندس ڪلهن تان پيئرن جو بار لهي.

ظهير کي انهن ڳالهين سان ڪابه دلچسپي نه هئي.

هو صرف ڄاڻڻ چاهي ٿو ته ان ڇوڪري جي ٻاري ۾ جيڪا هٿ ۾ ڪتاب ڪٺي ناز سان پر واري گهر ۾ داخل ٿي هئي. ۽ هوءَ انهن ڏنهي مان هڪ هئي.

ماڻي ڪاڻي هو پڪي هيڏان ليڏي پيو. هن جي عادت هئي ته ماڻي ڪاڻڻ ڪان پوءِ هڪ ڪلاڪ ضرور سمهندو هو پر ان ڏينهن ڪيس ننڊ نه آئي. سوچون وڻ ويڙهي جيان وڪوڙي ويس.

ڪئي ڏينهن گذريا پر وري ان ڇوڪري سان ميل نه ٿيو. ڪئي ڏينهن هو گهر جي ڇت تي ويهي ان جي اچڻ جي اوسيڙي ۾ رهيو. پر هن کي نه اچڻو هو نه آئي. ظهير مايوس ٿي ويو. هن سوچيو هي ڳالهيون سڀ بيڪار آهن، پر عشق ڪيس ويهڻ نٿي ڏنو.

هن آخر ۾ سوچيو ته ڇا به ٿي پوي هو ان ميدان ۾ مڙس ماڻهو نڪرندو

ڪجهه ڏينهن ڪانپوءِ جڏهن هو ڪاليج کان واپس ورهو ٿي ته هن پنهنجي اڳيان هڪ ٽانگو ڏٺو. جنهن ۾ برقعي واري ڇوڪري ويٺي هئي. هن جو اندازو بلڪل ٺيڪ نڪتو ڇو ته اهائي ڇوڪري هئي. ٽانگو ٻيو ظهير به سائيڪل تان لهي ويٺو. ڇوڪري جي هڪ هٿ ۾ ڪتاب هئا ۽ ٻئي هٿ سان هن پاڙو ادا ڪيو ۾ هلڻ لڳي، پر ٽانگي واري کيس پويان سڏ ڪيو.

”اي ٻيبي اوهان ڇا ڏنو“

هن جي لهجي ۾ بدتميزي هئي. ڇوڪري بيٺي.

برقعي جي نقاب مان ٽانگي واري کي ڏٺو. ”ڇا ڳالهه آهي؟“

ٽانگي وارو لهي آيو ۽ هن جي هٿ تي اٺ آنا رکي چوڻ لڳو ”اٺ آنا ڪرايو نه ٿيندو.“

ڇوڪري ڏڪندڙ لهجي ۾ ورائيو. ”مان روزانو ايترو ڏيندي آهيان.“

ٽانگي وارو ڏاڍو واهيات هو، چوڻ لڳو.

”اوهان سان رعايت ڪندم پر—!“

اهو ٻڌي ظهير جوش ۾ اچي ويو، سائيڪل ڦٽي ڪري، سڌو اچي ٽانگي واري کي هڪ ٺونشو وهائي ڪڍيو. هو ٿڙي ڪري پيو. ظهير ڇوڪري کي چيو، ”اوهان وڃو مان هن حرامي سان پاڻ ئي منهن ڏيندس.“

ڇوڪري چوڻ چاهيو شايد مهرباني جا لفظ نڙي ۾ اٽڪي پيس، هوءَ ڪجهه چوڻ بنائي هلي وئي.

ظهير ڏاڍو خوش هو ڇو جو پنهنجي محبوبه جي اکيان بهادري ڏيکاري هئي. ۽ هن ائين به محسوس ڪيو هو ته ڇوڪريءَ گهر ۾ گهڙندي هن کي غور سان تڪيو هو.

ان بعد ئي ظهير مٿي کان پيرن تائين هن جي عشق ۾ گرفتار ٿي ويو. ۽ هن پنهنجي ماءُ کان جاچ ڪري هن جو نالو ڄاڻي ورتو هو. ياسمين هن جي محبوبه جو نالو هو.

نالي ڄاڻڻ کانپوءِ هن سوچيو ته پنهنجي محبوبه کي

هڪ زوردار خط لکي. هن ڪيئي خط لکيا ۽ ڦاڙي ڇڏيا پر آخرڪار هن هڪ ڊگهو خط لکي رکيو ۽ سوچيو ته هن کي اهو خط ضرور ڏيندو.

ڪجهه ڏينهن کانپوءِ ظهير سائيڪل تي ڪاليج کان واپس ورڻو ٿي ته هن جي نظر سامهون وينديڙ ٽانگي تي پئي جنهن ۾ ياسمين ويٺل هئي. هوءَ جڏهن گهر وڃڻ لڳي هئي ته هن همت ڪري، ڪيسي مان خط ڪڍي ان کي ڏيندي چيو.

”هي اوهان جو ٽانگي ۾ وسري ويو هو.“

ياسمين هن کي برقعي مان گهور ڪري ڏٺو ۽ پوءِ مرڪي چيو.

”مهرباني“

اهو چوندي ئي هوءَ هلي وئي. ظهير پرسڪون ٿي ويو پر سندس دل زور زور سان ڌڙڪي رهي هئي ڇو جو هن کي پتو نه پيو ته خط جو حشر ڇا ٿيندو. اڃا اتي ئي بيهي حشر متعلق سوچي رهيو هو ته هڪ ٻيو ٽانگو اچي بيٺو. ان مان به هڪ برقعي واري ڇوڪري لٿي ۽ ڪرايو ادا ڪري گهر هلي وئي پر ظهير کي ائين لڳو ته اها ئي ياسمين هجي. ظهير سوچيو ته شايد اها سندس ننڍي ڀيڻ هجي.

ظهير خط ڏئي اهو سمجهيو ٿي ته هو اڌ فتح حاصل ڪري چڪو آهي. پر ٻئي ڏينهن هڪ ننڍڙي ڇوڪري

جي هٿان ڪنهن هڪ ڪاغذ جو ٽڪر مليو ته هن کي يقين ٿي ويو ته هن سچي فتح حاصل ڪئي آهي. ڪاغذ تي لکيل هو.

”اوهان جو محبت نامو مليو. جن جذبات جو اوهان ذڪر ڪيو آهي ان متعلق مان ڇا چوان- مان اوهان جي پانهي آهيان-“

اهو پنو پڙهندي ڏي ظهير جي واڇ ڳوڙدو ٿي وئي. ڪوبه پيرڊ اٽينڊ ڪري نه سگهيو رکو وڃيو ٿي باغ ۾ ڦيرا پائيندو ۽ ڪاغذ پڙهندو.

ٻه ڏينهن گذري ويا پر ياسمين سان سندس ڏيک ويک نه ٿي. هن کي سخت گهٽي ٿي ڇو ته هن هڪ ٻگهو خط لکي رکيو هو ۽ هن کي ڏيڻ ٿي چاهيو.

ٽئين ڏينهن ظهير کي هو ٽانگي تي نظر آئي. جڏهن هن پارڙو ڏنو ۽ وڃڻ لڳي ته ظهير سائيڪل کي هڪ پاسي اڇلائي هن ڏانهن مڙيو. ۽ ياسمين جو هٿ پڪڙيندي چيو-

”سرڪار هي چند ڪاغذ اوهان جا ٽانگي ۾ رهجي ويا هئا-“ ياسمين ڪاوڙ مان هٿ کي جهٽڪو ڏئي هن کان هٿ ڇڏايو ۽ تکي لهجي ۾ چيو.

”بدتميز- توکي شرم ڪونه ٿو اچي-“

اهو چئي هوءَ هلي وئي. ۽ ظهير جا محبت ڀريل خط هوا ۾ وکري هيڏانهن هوڏانهن ڌرتي تي ڦهلجي ويا. هو واٺڙو هو ته جا ڇوڪري چئي سگهي ٿي ته

مان تنهنجي ٻانهي آهيان سا وري اهڙو روڪ محبتان، اظهار ڪري سگهي ٿي هن سوچيو ته شايد اهو به هن جو انداز هجي.

ڏينهن گذرندا رهيا. ظهير جي ذهن تي ياسمين جا اهي لفظ هر وقت سوار رهيا. ڪڏهن ڪڏهن تولي شعر ڪيو اچي، پر ان سان گڏ ڪنهن اهي لفظ به جڏهن ڪڏهن ياد هجا ته "مان تنهنجي ٻانهي آهيان."

ظهير ان دوران ڪيئي خط لکيا ۽ ڦاڙي ڇڏيا. هن سوچيو ته سڀني لفظن ۾ هو ياسمين کي ڇوي ته هن سندس محبت جي توهين ڪئي آهي. پر هن کي لفظ نٿي مليا. خط لکيا ٿي پر سڀ بيڪار. ان ڪري هن سڀ خط ڦاڙي ٿي ڇڏيا.

هڪ ڏينهن هن وٽ هڪ ڇوڪر چٺي کڻي آيو. ۽ کيس هٿ ۾ ڏئي هليو ويو. هن سائيڪل جي هوا ڀرڻ جي پمپ هڪ پاسي رکي اهو لفافو کوليو هڪ ننڍڙي چٺي تي لکيل هو.

"اوهان ايترو جلد مون کي وساري ويٺا. ڪيڏانهن ويا اوهان جا وعدا. خير اوهان وساريو ته ڀلي وساريو پر هي ٻانهي ڪڏهن به وساري نٿي سگهي."

ظهير حيران پريشان ٿي ويو. هن اها چٺي ور ور ڪري پڙهي. سندس سامهون ٽانگي ۾ ياسمين ويٺي هئي هن تڪڙ ڪئي ۽ ٽانگي هلڻ کان اڳ ڏي هن ياسمين جي پير ۾ ابهندي ڇهو.

"توهان جي چئي ملي- خدا واسطي پاڻ کي پاڻهي نه چوندي ڪر. مون کي ڏک ٿيندو آهي."

ياسمين برقعي جو پلئو مٿي ڪيو ۽ ڪاوڙ وچان چوڻ لڳي -

"بدتميز— توکي شرم نٿو اچي. مان تنهنجي ماءُ کي اڄ ئي چوندس تہ تون مون سان حرڪت پيو ڪرين."

ٽانگو پل ڪن ۾ اکين اڳيان غائب ٿي ويو. ظهير جي هٿ ۾ چٺي رهجي وئي ۽ سوچيندو رهيو تہ هي ڇا پيو ٿئي. هڪ پاسي اقرار ٻئي پاسي انڪار. پر وري هن جي ذهن ۾ هڪ ڳالهه پئي آئي تہ اهو محبوبن جو انداز آهي. هو چاهيندڙيون آهن تہ اهڙي ڪامل نموني رستي ئي هنن سان اهڙو اظهار نہ ڪيو وڃي. خط و ڪتابت سان ئي سڀ ڳالهيون حل ڪيون وڃن.

ان ڪري ٻئي ڏينهن ئي هن هڪ ٻيو خط لکيو ۽ هو جڏهن ڪاليج کان واپس وريو تہ هن ياسمين کي ٽانگي ۾ ڏٺو جيڪا ٽانگي کان لهي پيرڙو ڏئي رهي هئي. هن هڪ پاسي سائيڪل بيهاري خط هن جي هٿ ۾ ڏئي ڇڏيو هن ڪجهہ نہ ڪڇيو صرف برقعي مان ظهير ڏي نهاري هلي وئي.

ظهير ائين محسوس ڪيو تہ هوءَ برقعي اندران مرڪي رهي هئي. هن جو حوصلو وڌي ويو. انڪري ٻئي ڏينهن هو جيئن ئي ڪاليج وڃڻ لاءِ گهر کان

ٻاهر نڪتو ته هوءَ بيٺل هئي. شايد ٽانگي جو اوسيئڙو
پئي ڪيائين. سڄي هٿ ۾ ڪتاب هيس ۽ ڪاٻو هٿ
خالي هيس جهڪو هوا ۾ جهوليو ٿي.

ميدان خالي هو يعني بازار ۾ آمدرفت ڪونه هئي.
ظهير موقعي جو فائدو وٺڻ خاطر، هٿ ۾ حوصلو ڪري
ان جي پر ۾ اچي بيٺو ۽ هن جو هڪ هٿ پنهنجي
هٿ ۾ ڪري جذباتي لهجي ۾ ورائيو ته ڊارلنگ اها
ڪهڙي شرافت آهي، هڪ پاسي تون خطن ۾ پيار جو
اقرار پئي ڪرين ته پئي ڪرين ۽ ٻئي طرف گاريون
پئي ڏئين.

ظهير اڃان مس ابتدائي لفظ چيا ته ياسمين سينڊل
لاهي هن جي مٿان وسڪارو لائي ڏنو. ظهير جا حوصلا
خطا ٿي ويا. ياسمين هن کي بيشمار گاريون ڏنيون
پر هن جي حوصلي خطا ٿيڻ سان هن هڪ به گار نه
ٻڌي. هو واٺڙو ٿي پنهنجي گهر طرف وڌيو مٿان ڪو
ڏسي وٺي. هن سائيڪل کڻي ۽ ڪاليج ڏانهن وڃڻ
وارو ٿي هو ته ٽانگو آيو ۽ ياسمين هلي وئي. هن کي
مس مس سانت آئي. ايتري ۾ هڪ برقعي واري ٻي
ڇوڪري ان ڏسي گهر مان نڪتي جنهن گهر مان
ياسمين نڪتي هئي هن ظهير کي ڏسي هٿ سان اشارو
ڪيو پر ظهير ڊنل هو بيٺو رهيو.

جڏهن ڇوڪريءَ ڏٺو ته ظهير نه چريو ته هوءَ
سندس پر ۾ اينديءَ هڪ ڪاغذ جو پرزو سندس اڳيان

ڪيرائي هلي وئي.

"ظهور ڪاغذ کنيو. لکيل هو.

"تون مون کي ڪوستائين بيوقوف بڻائيندين تنهنجي ماءُ منهنجي ماءُ سان ڇو نٿي ملي. اج ٻلاره سنڌيما تي مل- ٺيڪ ٣ بجي.

تنهنجي پروين

ترجمو- رانجهو جمالي

غسل خانو

وڏي دروازي وٽان اندران ايندي ڏاڪڻين جي ڀر ۾ هڪ ننڍڙي ڪوٺي آهي جنهن ۾ ڪڏهن ڇيڻا ۽ ڪ ٺيون رکيا ويندا هئا پر هينئر ان ۾ نل لڳائي مردانو غسلخانو ٺاهيو ويو آهي. فرش مضبوط بڻايو ويو آهي. چاڪاڻ ته گهر جي پيڙهه ۾ پاڻي نه هليو وڃي. هن ۾ صرف هڪڙي دري آهي جيڪا ٻاهرين گهٽيءَ ڏانهن کلي ٿي. هن ۾ رنگ لڳل شيخون لڳل آهن.

مان پنجين درجي ۾ پڙهندو هوس جڏهن اهو غسل خانو منهنجي زندگيءَ ۾ داخل ٿيو. توهان کي تعجب ٿيندو ته غسل خانا انساني زندگيءَ ۾ ڪيئن داخل ٿين ٿا. منهنجي ڪهاڻي ٻڌندا ته اوهان کي ڄاڻ پوندي ته هي غسل خانو منهنجي زندگيءَ ۾ ڪيئن داخل ٿيو ۽ منهنجي زندگي جو حصو بڻجي ويو.

هونئن ته مان غسل خاني کان ان وقت کان واقف آهيان جڏهن هن ۾ ڇيڻا وغيره پيل هوندا هئا.

هڪ ڏينهن جي ڳالهه آهي ته اسڪول کان گهر ايندي سردار دوهاسنگهه ميوي فروش وٽان هڪ ڏاڙهون چورايم. مان ۽ منهنجا دوست هر روز اتان ڪجهه نه ڪجهه چورائيندا هئاسين. سردار دوها سنگهه، سڄو ڏينهن

نشي ۾ الوٽ پيو هوندو هو، پر اسان وٽ ئي چوري ڪونه ڪندا هئاسين، ڪڏهن ٻه چار انگور، ڪڏهن ڪو صوف، ڪڏهن ڊاک وغيره. هڪ ڏينهن مون زيادتي ڪئي ۽ پڪڙجي پيس.

دوهاسنگهه، هڪدم پنهنجي ابدي ننڊ مان جاڳيو تيزي ۽ ڦڙتي سان دڪان تان لهي مون کي پڪڙيو جو مان دنگ رهجي ويس. ان سان گڏ منهنجا حواس خطا ٿي ويا. پهريون ته مان چوريءَ کي راند سمجهندو هوس پر جڏهن سردار جا پادر ڪاڍم تڏهن خبر پئي ته چوري ڇا هي!

ننڍپڻ کان ئي مون کي اهو خيال رهيو آهي ته ماڻهن جي اڳو ذليل نه ٿيان. پوءِ جڏهن ڀريل بازار ۾ پالڪي ذليل ٿيندو ڏٺم ته سردارجي کان معافي ورتم اکين لاءِ توبهه ڪيم. هن جي دل ڏاڍو چڱي هئي. مون کان ڏاڙهون ڦري، ٽوڪري ۾ رکندي چيو.

"وڪيل صاحب اچي ته ان کي ٻڌايان ٿو ته تنهنجي پٽ هاڻي چوري ڪرڻ شروع ڪئي آهي."

منهنجي دل ٻهجي وئي، مان سمجهيم ته جلدي جان ڇٽي. مون دل ۾ سوچيو ته جيڪڏهن هي ڪمبخت سردار جي بابي سان ڳالهه ڪئي ته بابو واويلا ڪندي سڄي گهر کي منهنجي چوري بابت ٻڌائيندو.

جنهن وقت سردار بابي جو نالو ورتو، منهنجي اکين اڳيان بابي جي تصوير اچي وئي. ڀريل ٿيلهو

منهنجي ڪڇ ۾ ڳورو ٿي ويو. تنهن مان طاقت نڪري وئي. دل ڌڙڪڻ لڳي. هر هر بابي جي غصي واري شڪل اکين اڳيان ڦرڻ لڳي.

سخت پريشاني جي عالم ۾ گهر پهتس. غسل خاني وٽ رکجي سوچڻ لڳس ته جيڪڏهن واقعي سردارجي بابي کي منهنجي چوري متعلق ٻڌايو ته گهر ۾ طوفان اچي ويندو. بابو سڀ ڪجهه معاف ڪري ڇڏيندو. هو پر چوري ڪڏهن معاف نه ڪندو هو.

اسان جي پراڻي نوڪر نبوءَ هڪ دفعي ڏهه روپيا امان جا چورايا. امان هن کي معاف ڪري ڇڏيو پر جڏهن بابي کي خبر پئي ته هن کي ڪڍي ڇڏيو ۽ چيائين .

”مان پنهنجي گهر ۾ ڪنهن چور کي نٿو رهائي سگهان .“

هن جا اهي لفظ منهنجي ڪنن ۾ ڪئين دفعا گونجڻ لڳا. مان مٿي وڃڻ لاءِ اڃان پير ڏاڪي تي رکيا هوم ته هن جو آواز آيو. خبر ناهي! هو منهنجي وڏي ڀاءُ کي ڇا چئي رهيو هو پر مان سمجهيم ته هو نبوءَ کي گهر مان ڪڍي رهيو هو ۽ منهنجي ڪنن تي اهي آواز اچي رهيا هئا.

”مان پنهنجي گهر ۾ ڪنهن چور کي رهائي نٿو سگهان .“

منهنجا پير ڪوڙا ٿي ويا. ۽ مٿي وڃڻ بدران هيٺ لهي آيس. خبر ناهي دل ۾ ڇا ٿيو. مان غسلخاني ۾ وڃي سچي دل سان دعا گهري ته بابي کي منهنجي چوري جي ڄاڻ نه پوي. دعا گهرڻ کان پوءِ منهنجي دل جو بار هلڪو ٿيو. ان ڪري مان مٿي هليو ويس.

خدا منهنجي دعا قبول ڪئي. سردار دوهاسنگهه جي دڪان اڃا قائم آهي پر اڃا تائين بابي سان چوري جو ذڪر نه ڪيو اٿس. غسل خانو اتان کان منهنجي زندگيءَ ۾ داخل ٿيو.

هڪ دفعو ٻهر اهڙي ڳالهه وري ٿي. مان مزي خاطر بازار ۾ پهريون دفعو سگريٽ پيئندو ٿي ويس ته بابي جي دوست ڏسي ورتو. ان ڪاوڙ وچان سگريٽ کي اڇلائي ڇڏيو ۽ چيائين، "تون ڏاڍو آواره ٿي ويو آهين توکي وڏن جو خيال ڪونهي. تنهنجي بابي کي چئي اڄ ئي توکي مار ڪڍرايان ٿو."

ڏاڙهون جي چوريءَ جي بنسبت سگريٽ پيڻ اڃا به خطرناڪ هيو. منهنجو بابو خود سگريٽ پيئندو هو پر پنهنجي اولاد لاءِ الهي کي سختي سان منع ڪئي هئي. هڪ ڏينهن منهنجي ڀاءُ جي کيسي مان سگريٽن جو پاڪيٽ نڪتو هو ته هن کي هڪ ٿڦڙ وهائيندي ڇهو هڻائين.

"جيڪڏهن مان ٻيهر توکي سگريٽ ڏنو ته توکي ان ڏينهن گهر مان ڪڍي ڇڏيندس."

منهنجو پيءُ سمجهي ويو هو ۽ هر روز هو هڪ سگريٽ آڻيندو هو ۽ لڪي لڪي پيئندو هو.

مان پنهنجي پيءُ کان ٽي سال ننڍو آهيان، ظاهر آ جيڪڏهن منهنجو سگريٽ پيئڻ اهو به کلي بازار ۾ بابو ڪنهن به نموني برداشت نه ڪري ها. منهنجي پيءُ ٿقلين ڪي ته بابي صرف ڌمڪي ڏني هئي پر مون کي ته يقينن گهر کان ڪڍي ڇڏي ها.

گهر ۾ گهرڻ کان اڳ ۾ غسل خاني ۾ دل سان دعا گهري ته اي رب منهنجي پيءُ کي منهنجي سگريٽ پيئڻ جي چاڻ نه ٿئي. دعا گهرڻ کان پوءِ منهنجي دل مان خوف گهٽيو ۽ مٿي هلڻو ويس.

اوهان چوندا ته هرويرو غسل خاني ۾ وڃي دعا ڇو گهرجي پيا هئڻ به آهن. بابي کي چاڻ نه پئي ڇاڪاڻ جو بابي جو دوست انهي ڏي شام جو ڪلڪتي هليو ويو. جتي هو مستقل رهي پيو.

غسل خاني تي اچا پختو يقين ان لاءِ ٿيو جو مان ڏهين درجي ۾ دعا گهري ۽ قبول پئي. ميٽرڪ جو پيپر هو. مان غسل خاني ۾ وڃي سڄو ڪتاب ڦاڙي ٽڪرا رکيو ۽ دعا گهري ته ڪنهن مٿان بيٺل استاد

جي نظر نه پوي ۽ مان ڪاڻي ڇڳي ٽولي ڪري وٺان ۽ ٽيو به اُهن.

هڪ دفعو نه ڪيئي دفعا اُهن ٿيو غسلخاني ۾ گهربل هر دعا قبول پئي. منهنجي پياءُ کي اها خبر هئي پر اهو اهي ڳالهيون فالتو سمجهندو هو. ڇا به ٿي پئي منهنجو تجربو آهي ته غسلخاني ۾ گهربل دعا قبول پئي. مان ٻين هنڌن تي به دعا گهري ڪٿي به قبول نه پئي. اُهن ڇو ٿيو ان جو ڪهڙو جواب ڏئي.

چند سال اڳ جو هڪ دلچسپ واقعو اوهان کي ٻڌايان ٿو. منهنجي چاچي جي شادي هئي. ان واسطي هو سينگاپور کان آيو هو. هن جو گهر ۽ اسان جو گهر گڏوگڏ هئا. ان ڪري جيڪا رونق هن جي گهر ۾ هئي سا اسان جي گهر ۾ به هئي. بلڪ اسان جي گهر ۾ رونق هئي، ڇو جو ڇوڪري وارا اسان جي گهر ۾ ترسيل هئا. اڌ رات جو دهلن جو آوازگونجندو هو. ٿيندڙ ڪنوار سان ڇيڙڇاڙ، تيل، مهندي، هارنجون ٻڌيون- ڪنوارين ڇوڪرين جون مستيون، سهندلن جا آواز- مطلب ته هر وقت هڪ هنگامو مچيل هو.

جڏهن اهڙا هنگاما ٿيندا ته ان وقت ڇوڪرين کي تنگ ڪرڻ ۾ مزو ايندو آهي. يا ڪٿي اُهن ڇئو ته ڇوڪرين کي تنگ ڪرڻ جو موقعو ملندو آهي. اسان جو هڪ مائٽ هيو. ان جي ڇوڪري مون کي ڏاڍو

پسند هئي. جيڪا اڳ به ٻي دفعا اچي چڪي هئي.
هن کي هٿ لائيو ته ڪل جا ڦهارا نڪري ويندا هيس
هن جي ڇپن، اکين جي ڪنارن ، ڪنن جي پاڙن ۽
ڇهري جي هترادو ڪاوڙ هر وقت ڪل لاءِ ڦاٿندا هئا.
مون ان کي تنگ ڪرڻ جو فيصلو ڪري ڇڪو هوس.

خدا جو ڪرڻ وري ڏسو، ڏاڪڻ جي ٻتي خراب ٿي وئي. بلب فيوز ٿيو يا خدا ڄاڻي ڇا ٿيو بهرحال سڙو ٿيو. هوءَ هر هر لهي چڙهي پئي چڙهندي مون سان ضرور سامهون ٿئي پئي ۽ مـان اونداهي جو فائدو ورتو ٿي.

۽ پوءِ ڪنهن جي اچڻ جو ڪڙڪو ٿيو — ڪٽ — ڪٽ — ۽ مان هوشيار ٿي ويهي رهيس — بابو هيو. ان پڇيو، "ڪير آ—" مون وراڻيو، "عباس آهيان." هن اونداهي ۾ هڪ زوردار ٽهڪ وهائي ڪڍي ۽ چيو "شرم ڪر هتي اونداهي ۾ ويهي ڇوڪرين سان ڇيڙڇاڙ پيو ڪرين." ثريا هيٺ هيٺ پنهنجي هڪ سهيلي سان تنهنجي حرڪت جو ذڪر ٿي ڪيو. ۽ جي هوءَ پنهنجي ماءُ سان اهو ذڪر ڪري ته خبر اٿئي ڇا ٿيندو؟ "واهيات ڇورا — توکي پنهنجو نه ته پنهنجي وڏن جو خيال ڪرڻ کپي."

۽ ثريا سان تنهنجي وهاڻ جي ڳالهه اڄ ٿي سندس ماءُ مونسان ڪئي آهي. لعنت هجئي."

ڪٽ ــ ڪٽ ــ ڪٽ مٿان ڪنهن جي لٺ جو آواز آيو. بابي ٻيو دفعو ڇماٽ وهائي هليو ويو.

ڪٽ ــ ڪٽ ــ ڪٽ اما ثريا هئي ــ منهنجي ويجهو لنگهندي، مون کي گهوريندي ۽ ڇڙ وچان اهو چوندي هلي وئي ته ”خبردار مون سان وري حرڪت ڪئي اٿئي امان کي وڃي چوندس.“

مان وائڙو حيران ۽ پريشان ٿي ٻيٺو رهيس ڪجهه سمجهه ۾ نه آيو. دماغ تي ڏاڍو زور ڏنم ــ پر سڀ بيڪار ــ ايتري ۾ غسلخاني جو دروازو کليو ثقلين ٻاهر نڪتو ــ مان وائڙو ٿي ويس ــ ”ڀائو تون هتي ڇا پيو ڪرين“

ان وراڻيو، ”دعا پئي گهريم ــ“

”ڇا ڪاڻ ــ“

مرڪندي هن وراڻيو، ”ثريا کي مون تنگ ڪيو هو نه!“

مون اوهان سان ڪو ڪوڙ ٿي ڳالهايو ته ــ هن غسلخاني ۾ جيڪا دعا گهري وڃي سا ضرور قبول پوندي.

سنڌيڪار: عبدالمنان جمالي

مصري جو ٽڪرو

ڪجهه ڏينهن کان منهنجو روح ۽ منهنجو جسم ٻئي بيمار ٿي پيا هئا. روح ان لاءِ بيمار ٿيو جو مون پنهنجي ماحول جي پوائتي روپ کي ڏٺو. ۽ جسم ان لاءِ ته سردي لڳڻ سبب منهنجا عضوا سٽجي ويا هئا. ڏهن ڏينهن تائين مان پنهنجي ڪمري ۾ اڪيلو پلنگ تي ليٽيو پيو هوس—پلنگ— جي ها! پلنگ ڏسي ان کي ڇتو. ڇتن لڳڻ جو ٺهيل هڪ لوهه جي وڏي چادر. لوهه جي چادر وارو پلنگ. بلڪل. ان مان هڪڙو فائدو اهو به آهي جو منگهڻ ويجهو ڏي نه ايندا.

هي پلنگ مون کي ڀاڙي جي هڪ دوست سليم ڏنو هو. مان ته زمين تي سمهندو هوس پر سليم احمد اهو ڏسي مون کي اهو لوهه وارو پلنگ ڏنو ته مان ڌرتي بدران لوهه جي چادر تي سمهان.

خير ڇڏيو انهن فضول ڳالهين کي. ها ته ڳالهه ٿي ڪم روح ۽ جسم جي جيڪا سخت بيمار ٿي پيا هئا ۽ نه پڇو ته مونسان ڏهن ڏينهن ۾ ڪهڙي حالت ٿي. پاڻ کي ڌرتي ۽ آسمان جي وچ ۾ لٽڪيل سمجهيم.

ڏهن ڏينهن جي ان حالت گذرڻ کان پوءِ منهنجي حالت ٺيڪ ٿي ويئي. ڏهه ٿيا هئا. آس سامهون ڪارخاني

جي بانڊ ڇوڻيءَ سان مليل ڪمري ۾ پکڙجي وئي هئي. مان لوهي پلنگ تان اٿيس. آرس ڀڃڻ ۽ جسم ۾ طاقت پيدا ڪرڻ جي جاکوڙ ڪيم. ڪمري تي نظر پوندي ئي دنگ رهجي ويس. ڪمرو بلڪل بدليل لڳو. اکين تي اعتبار نه آيو. ٻيهر غور ڪري ڏٺم. سڄي ڇت تي ڊريسنگ پيل هئي. پر اڄ هن جي پالش چمڪي رهي هئي. ڪمري جي وچ تي پيل ٽيبل به اڄ مون کي وڏي ـ ذادي پئي جرڪي. ڀت تي پنج ڇهه تصويرون لڳل هيون، جيڪي مون ٻهرين ڪونه ڏٺيون هيون.

انهن تصويرن مان هڪ تي منهنجي نظر ٽڪ ٿي وئي. ويجهي کان ڪيس ڏٺم. جديد فوٽوگرافي کي داد ڏيڻو پيو. هڪ خوبصورت ۽ جوان ڇوڪريءَ جي تصوير هئي. وار ڪٽيل جيڪي ڪنن مٿان اڏاميا ٿي. ڇاتي سامهون کان ٿورو اگهاڙي. ان اگهاڙپ کي سندس جلڪندڙ ڀوريون ٻانهون لڪائڻ جي ڪوشش ڪري رهيون هيون. سنهڙيون سنهڙيون آڱريون جنهن مان جهاتي پائيندڙ چهرو، جنهن مان حيا ڇلڪيو ٿي.

مان دير تائين ان تصوير کي گهوريندو رهيس. پوءِ ٿي ٿڪي پيو. مان وائڙو هيس ته هي تصوير ڪٿان آئي. ان وائڙائپ ۾ ئي مان غسلخاني ويس. ڪمري جي ڇوٽيءَ ڪنڊ ۾ ٽنگيل هئان هڪ سر رکيل هئي هن جڳهه تي هڪ جسٽ جي ٻالٽي، صابڻ داني، ڏندن جو

برش، ڏاڙهي لاهڻ جو سامان، صابڻ جون ٻه چڪيون پائوڊر جي دٻي، ۽ پنج ڇهه ڪٽ لڳل بليڊ. هـــي هو اسان جو غسلخانو، نذير صاحب جنهن جو هي ڪمرو هو. صبح جو سوير اٿي وهنجهندو هـو ۽ مان ستل هوندو هوس ۽ دير سان وهنجندو هوس.

غسلخاني ڏي ويندي مون ٻيهر هڪ نظر ڪمري کي ڏنو. هاڻي ڪجهه ڪجهه ان ڪمري ۾ پنهنجائپ نظر آئي. سامان جيئن هيو تيئن پيو هو.

هڪ هنڌ ويهي مون جڏهن ڏندن هڻڻ شروع ڪيو ته سوچيم ته ڪمرو اهوئي آهي جنهن ۾ هڪ سو ويهه راتيون گذاريون اٿم – ۽ پوءِ منهنجي سمجهه ۾ سڀ ڪجهه اچي ويو ته ڪمري ۾ پنهنجائپ جو نه ٿو محسوس ڪريان اهو ان ڪري جو اڃا ان ڪمري ۾ فقط هڪ سو ويهه ڏينهن گذاريا اٿم. صبح جو نڪرندو هـوم ته دير تائين رات جو ورندو هوم – پوءِ ڀلا ڪيئن ڪمري جون شيون سڃاڻپ ۾ اچن ۽ وڏي ڳالهه ته نـه هي ڪمرو منهنجو آهي ۽ نه وري ان ۾ رکيل شيون. ۽ اهو به ته سچ آهي ته وڏا شهر انسانيت جـا قبرستان هوندا آهن.

مـــان جنهن ماحول ۾ جيون گهاريان پيو. ان ۾ يڪسانيت آهي ان ڪري ئي دل گهبرائجي پئي وڃي. دل گهبريو ته هي شهر ڇڏي ڪٿي ويرانـــي ۾ هليو

وچان، صبح جو سوير اٿي وهنجڻ ۽ آفيس پهچي شام
پنا ڪارا ڪرڻ، اتان واندو ٿي هڪ ٻي آفيس ۾ پنج
ڇهه ڪلاڪ اهو ئي بور ڪندڙ ڪم. ۽ رات جا
ٻارهن وڳي، اوندهيءَ ۾ ئي ڪپڙا لاهي، لوهي پلنگ
تي سمهڻ! ڇا اها زندگيءَ آ.

زندگي ڇاهي؟— اهو سوال منهنجي سمجهه ۾ نٿو
اچي. مان سمجهان ٿو زندگي هڪ ننڍڙو جوراب آهي.
جنهن جي ڌاڳي جي هڪ پاسو اسان جي هٿ ۾ ڏنو
ويو آهي ۽ پوءِ اسين انهن ڌاڳن کي اکيليندا رهندا
آهيون ۽ جڏهن ڌاڳي جو ٻيو پاسو هٿ ۾ ايندو آهي
ته اهو طلسم جنهن کي (زندگيءَ) چئبو آهي، ٽٽي
پوندو آهي.

جڏهن زندگيءَ جا لمحا ڪتبا نظر اچن ۽ ذهن
جي تختي تي ڪجهه يادگار ڇڏيندا رهن ته سمجهو انسان
زنده آهي ۽ مهينا گذرڻ ڪوبه خيال نه اچي ته سمجهو
زندگي ختم ٿي وئي آهي. زندگيءَ جي ڪتاب ۾
جيڪي ذهن لڳاتار خالي پنا ئي هجن ته ڪيڏو رنج ٿيندو
هن کي ان باري ۾ ڪجهه ٿي پا نه پر مون کي اهو
احساس ضرور ٿيندو آهي زندگي جي خالي ڪاپي اسان
کي ان لاءِ ته ڏني وئي آهي ته اسين ان جي هرخالي
پني کي استعمال ڪريون. پر ڏک جهڙي ڳالهه آهي
ته مون کي ڪا ڳالهه ئي نظر نٿي اچي جو ڪاپيءَ

جي ٻنن ٽي لکان- سواءِ ٻن ٽن ٻنن جي، جنهن ۾ منهنجون ٻادون آهن. اهي مونکي ڪيڏا نه پيارا آهن. جي اهي اوهين ڦاڙي ڇڏيو ته منهنجي حياتي ڪنڌ ٻڌجي ويندي". اوهين يقين ڪريو منهنجي ماضيءَ جون قبرون ايڏيون حسين آهن جو مان هروقت انهن مٿان مٿيءَ جو لوهو ڪندو رهندو آهيان.

منهنجي آڏو هڪ ڀت تي هڪ پراڻو ڪئلينڊر لٽڪي رهيو آهي، جنهن جي ميري ڪاغذ تي بانس جي ٻڪهن وڻن جي تصوير آهي. مان ان کي ڪيتري عرصي کان گهوريندو اچان. ان پليان پري تمام پري. مونکي پنهنجي وچاهل زندگيءَ جو اولڙو نظر ايندو آهي.

مان هڪ ڀاڙي تي وڻن جي ڇانو ۾ ويٺو آهيان- ڀيڪو اڻ ڇاڻ ٻڌجي ڪوڏا ڪوڙي، پنهنجو مٿو منهنجي ويجهو آڻيندي چوي ٿو، ”اوهان مڃيو ڏي ٽٽا- جاڻي ٻاڻي- مان ڪراڙي تي ويٺي آهيان- جي اڇا يقين ته اڇي ته هي مٿي جا وار ڏس جيڪي اڇا ٿي ويا آهن.

ڇوڏهن سال ڀراڙيءَ جي ماحول پاڻ ۾ ڇوڪري مونکي چئي رهي هئي ته مان پوڙهي ٿي وئي آهيان. خبر ناهيءَ ڇو ان ڳالهه تي زور ڏئي رهي هئي. ان کان اڳ، هوءَ ڪيترائين دفعا اهين مون کي چئي چڪي هئي. منهنجو خيال آهي ته جوان مائهن کي پيڙهي جي

دائري ۾ داخل ٿيڻ جو شوق ھوندو آھي. اھو مان ان لاءِ چوان ٿو جو مونکي به ڪيترا دفعا اھو خيال آيو آھي. مان ان جي خشڪ مگر نرم وارن کي آڱرين ڦيرڻ لڳس، ”تون ڪڏھن به پوڙھي ٿي نٿي سگھين.

ھن پنھنجو متو مٿي ڪڍي چيو، ”ڇو مان پوڙھي ڇو نٿي ٿي سگھان؟“

”ان لاءِ جو تو ۾ پرواري سڀني وڻن، پھاڙن ۽ وھندڙ ندين جي سچي جواني سمويل آھي.“

ھن وڌيڪ ويجھو ايندي چيو. ”خبر ناھي، اوھين ڪھڙي قسم جون ڳالھيون ڪندا آھيو. مون کي ڪا سمجھه ۾ نٿي اچي، وڻن ۽ پھاڙن کي پـلا جواني ٿيندي آھي.“

”توکي سمجھه ۾ اچي يا نه اچي پر مون کي جيڪو چوڻو ھو سو چئي ڇڏيو.“

”اوھان سچو ڪيو. پر اوھان منھنجي وارن ۾ ائين ئي ھٿ ڦيرندا رھو، مون کي سرور پيو اچي.“

”ٺيڪ آھي سائين“ اھو چئي مان ھن جي وارن ۾ ھٿ ڦيرڻ لڳس ۽ اکيون بند ڪري ڇڏيون. ”مونکي ائين لڳو جيئن منھنجا الجھيل خيال ھجن ۽ مان پنھنجي آڱرين سان سلجھائي رھيو ھوس.

دير تائين مان ھن جي وارن ۾ آڱريون ڦيريندو رھيس ۽ ھو ماٺ ڪيو ويٺي رھي، ۽ پوءِ ھن ننڍاڪڙيون

اکڙيون کڻي مون ڏانھن ڏٺو ۽ ننڊ ۾ وھنتل آواز سان چيو ”جيڪڏھن مونکي ننڊ اچي وئي ته؟“

”ته پوءِ مان جاڳندو رھندم.“

ننڍڙا ڪڙي مرڪ ھن جي چپڙن تي وکري وئي ۽ منھنجي آڏو ھوءَ ڌرتيءَ تي ليٽي رھي. ٿوري دير بعد ننڊ ھن کي پنھنجي جھوليءَ ۾ لڪائي ڇڏيو.

ٻيگو سٿل ھئي ۾ سندس جواني جاڳي ٿي. جيئن ساگر ھيٺان گرم لھرون ٻڪنديون رھنديون آھن. اھڙي نموني ھن جي سڀنن گھريل بدن ۾ جواني ڊوڙي رھي ھئي سڄي ھٿ کڻي مٿي ھيٺان ڏئي ٽنگون سوڙھيون ڪري ستي پئي ھئي. ھن جو ھڪ ھٿ مون ڏانھن سريل ھو. مان ھن جي سنھڙن آڱرين جي سھڻائپ کي گھوريو ٿي. ھن جي ھيٺين چپ جي ڪنارن تي ٿورڙي ڏڪڻي آئي. ڪيتري نه سٺي لڳي پئي. ھن جي سيني جي ابار ۾ دل جون ڌڙڪڻن زندگي پيدا ڪري رھيون ھيون. سيني جي ننڍڙي وادي ۾ ٻنھي طرفان جا ابار پاڻ سان ملي ويا ھئا.

منھنجي نگاه ھن جي سيني مٿان ڪسي تي پئي. خدا ڄاڻي ان ۾ ڇا ھو. ٻيگر زوري ان ۾ اھا شيءِ وڌي ھئي. ڇو جل تي لڳو. منھنجي ذھن ۾ اھو خيال جاڳيو ته ڏسان ته ھن جي ڪيسي ۾ ڇا آھي. ۽ ھوريان ڪيسي جي تلاشي وٺڻ جو سوچيم ڏي مس ته ھوءَ ڪا

موڙي جاڳي پئي. هن هوريان هوريان اکيون کوليون ڏٺو پوءِ هن جي چهري تي مرڪ تري آئي.

چوڻ لڳي، ”اوهين ڏاڏا......آهيو؟“

”چو؟—مون ڇا ڪيو آهي؟“

هوءَ اٿي ويٺي. ”مان سچي رهيس ۽ تون مون کي جاڳائڻ جي به تڪليف نه ڪئي. مان جيڪڏهن شام تائين سمهي پوان ها ته؟“ ۽ هن اکيون ڦيرائيندي چيو. ”هاءِ منهنجا رب، مان پنهنجي جان هير کي وساري ويٺي آهيان.“

سامهون پهاڙي کي ساواڻ ۾ وهنتل ڏسي، ڏاڍي اطمينان سان چوڻ لڳي.

”ڪيتري پلي آ منهنجي هير.“

هن کي پنهنجي مينهن جي ڳڻتي هئي، جيڪا اسان جي سامهون پهاڙي تي چري رهي هئي.

مون پڇيو، ”تنهنجي هير ته آهي پر رانجهو ڪٿي آهي؟“

”رانجهو“ هوءَ ٿڙي پئي. اکين اکين ۾ هن کجهه چوڻ چاهيو پر ڪجهه نه چئي سگهي. ۽ ڪاوڙي پئي.

”رانجهو—رانجهو—رانجهو—“ هن ڪيئي دفعا لفظ دهرايا ۽ چوڻ لڳي.

”رانجهو مان ڇا ڄاڻان ڪٿي هوندو.“

مون ورائيو ــ "تنهنجي هڙ جو ڪو نه ڪو نه
رانجهو هوندو مون کان لڪائڻ چاهين ٿي تـه ياي
لڪاءِ."

ان ۾ لڪائڻ جي ڪهڙي ڳالهه آهي. بيگو اکيون
مٽڪائيندي چيو "جي چاهن هوندي ته بـه هير کلي
وڃي ان کان پڇ- پر ڪن ۾ پڇجانءِ وچين ته رانجهو
ڪٿي آهي."

"مون ان کان پڇيو آهي-"

"ان ڇا چيو؟"

"ان چيو بيگو کان پڇ- ان کي سڀ ڇاڻ آهي."

"ڪوڙ ــ ڪوڙ ــ پهرين نمبر جي ڪوڙي." بيگو
يارن جيان چال ڏني.

"منهنجي هير شرميلي آ- اها ڳالهه توکي پـلو
ڪيئن ٻڌائيندي. اوهان ڪوڙ پيا ڳالهايو- پري ٿيو-
ڪنواري ڇوڪرين سان اهڙيون ڳالهيون ڪندي اوهان
کي شرم نٿو اچي."

منهنجون نگاهون هن جي اپريل ڪيسي تـي پيهر
پيون. خدا ڄاڻي ان ۾ ڇا هو.

"بابا ــ مون کي بخش ــ تنهنجي هير ڪنواري آ
دنيا جون سڀ مهون ڪنواريون آهن. مـان ڪنوارو
آهيان ۽ تون ڪنواري. پر اهو ٻڌاءِ تـه تنهنجي هـن
ڪنواري ڪيسي ۾ ڇا آهي؟"

ان پنهنجي اپريل ڪيسي ڏانهن ڏٺو ۽ ڏندن ۾ آڱرين وجهي چوڻ لڳي.

"شرم ڪر- منهنجي ڪيسي ۾ منهنجون شيون پيون آهن."

"جي — شيون —"

"ها! ها! شيون- ۽ ها مان توکي ڪڏهن به اهو نه ٻڌائيندس ته هي ڇا آهي- تو ڪڏهن پنهنجي ڇمڙي جي ٿيلهي ۾ پيل شين متعلق ٻڌايو آهي."

"مان هڪ هڪ شي ڏيکارڻ لاءِ تيار آهيان- اچي ڏي وٺ ٿيلهو-" مان ٿيلهو ان جي آڏو رکي ڇڏيو.

"پال ڪولي ڏس سڀ شيون پر ياد رکجان توکي به سڀ شيون ڏيکارڻيون پونديون."

"پهريون مان ٿيلهي جي تلاشي نه وٺان-" ۽ پوءِ هن هڪ هڪ شيءِ ڪري ڏٺي ۽ هڪ هڪ ڪري سڀ شيون ڪيڻ لڳي. هڪ انگريزي ناول، پيڊ، ٻه پياسلون، هڪ رب-ڙ، ڏهه پارنهه لفافا ۽ ڪجهه لکيل ڪاغذ. هي منهنجون شيون هيون.

جڏهن هر شيءِ ٿيلهي جي ڏٺي ته مون کوس چيو ته "هاڻي هيڏي ڪر پنهنجو ڪيسو." هن منهنجي ڳالهه جي ورندي نه ڏني. ٿيلهي ۾ سڀ شيون رکندي چيو "اڇا ڪيسو ڏيکار" ائين چوندي ٿي هن ڪيسي ۾ هٿ وڌو. مان ڪيسو ڪولي بيٺس. هن ڪيسي مان سڀڪجهه

ڪڍي ورتو. هڪ ٽڪو، ننڍڙو چاڪو، چاهيون. هـــن
چاقو کي ڌرتيءَ تي رکندي چيو ”هي مان ڪٿان ٿي
مونکي وڍڻ جي ڪم ۾ ايندو.“

”سڀ ڪجهه ڪرـــ پر مونکي اهو ٻڌاءِ ته تنهنجي
ڪيسي ۾ ڇاهي؟“

”جيڪڏهن مان نه ڏيکاريان ته.“

”ته پوءِـــ جهيڙو ٿيندو.“

”ڀلي ٿئي مان ٻڌان ٿورڙي ٿي.“ اهو چوندي ٿي
هوءَ پنهنجي رڙي ۾ لڪي وئي ۽ ڪيسي مان ڪجهه
ڪڍڻ لڳي. مون زوردار آواز ۾ چيو، ”ڏس اهو ٺيڪ
ناهي تون ڪجهه مونکان لڪائين ٿي.“

”تون يقين ڪر. توکي سڀ ڪجهه ڏيکاريندس“

”ها! ها! مان سمجهان ٿو تنهنجون سڀ چالاڪيون
سڌي نموني سان ڏيکار نه ته مان زوري ڏسي وٺندم“

ٿوري دير کان پوءِ هوءَ اڳتي وڌي چوڻ لڳي.
”ڀلي ڏسو اوهان.“

مان هن جي ڪيسي ۾ هٿ وجهي وارو ئي هئس
جو سندس اپريل مهني کي ڏسي چپ ٿي وئس.

”تون پاڻ ئي سڀ شيون هڪ هڪ ڪري ڪڍي
ڏيکار. ان مان تنهنجي ايمانداريءَ جي خبر پوندي“

”نہ نہ تون ڀاڻ ٺي ڪڍي ڏس۔ پوءِ چوندين تہ ڪجهہ لڪائي ڇڏئي“

توکي مان ڏسان نہ ٿو۔

”جيڪا تنهنجي مرضي“ هن ائين چوندي ٻہ آڱريون کيسي ۾ وجهي هڪ ريشمي ڪپڙي جو ٽڪرو ڪڍيو“

ان تي مون هن کان پڇيو۔ ”هن بيڪار ڪپڙي کي تون ڇو ٿي سنڀاليندي رهين۔“

”مان هن مان رومال ٺاهيندس — پوءِ ڏسجانءِ تون۔“ ۽ هوءَ واري سان هڪ هڪ شيءِ ڪڍي جهولي ۾ رکڻ لڳي۔

”اڇا ڪا شيءِ بچي —“

”جي نہ —“

بيگو ڏس مون سان ڪوڙ نہ ڳالهائي — مون ائين شيءِ ڏٺي ورتي آهي۔ سڌو سنئون مونکي ٻڌاءِ نہ ڇا لڪايو اٿئي — اهڙي نموني تنگ ڪندو سانءِ جو ياد ڪندين —“

مان ٻڪڙي پنهنجي هٿ هنن جي ڪلهن تي رکيا هوءَ ڇرڪ ڀري اٿي، ڏڪي ڏڪي، ڀڄي وئي. رڳي ٻ مان ڪا شيءِ ڪري— مان ڏڪي وڃي اهـا شيءِ کڻي. اها هئي— (مصريءَ جو ٽڪرو)— جيڪا هن مون کان لڪائي ٿي.

ترجمو: رانجهو جمالي

آپ گهات

زاهد جي طبيعت ئي اهڙي هئي جو هرڪو ان کان متاثر هو. هن ٢٥ ورهين جي عمر ۾ شادي ڪئي. شادي ڪرڻ وقت هن وٽ ڏهه هزار روپيا موجود هئا شادي جو خرچ ٥ هزار آيس ۽ اوترائي بچي پيس.

زاهد ڏاڍو خوش هيو. هن جي زال سگهڙ ۽ سهڻي هئي ۽ زاهد کي ساڻس بي پناه محبت ئي وڌي، ۽ هوءَ ڪسر نه گهٽائيندي هئي. ٻئي پاڻ کي جنت ۾ محسوس ڪندا هيا.

هڪ سال ڪانپوءِ هنن کي هڪ ڌيءَ ڄائي جيڪا هوبهو ماءُ تي ويل هئي. سهڻيون سهڻيون اکيون، ننڍڙا ننڍڙا خوبصورت چپ هن ڇوڪري جي نالي رکڻ ۾ ٻنهي کان دير ٿي وئي هو سوچي رهيا هئا ته ڪنهن فيصلي تي نٿا پهتا. ٻنهي کي پنهنجا چونڊيل نالا پسند ڪونه هئا. زاهد جي زال چاهي پئي ته سندس مڙس ڪو نالو رکي.

زاهد ڪافي ڏينهن سوچ ويچار ڪئي پر هن کي ڪو موزون نالو سمجهه ۾ نه آيو جيڪو هو پنهنجي ڌيءَ تي رکي. هن جڏهن زال کي چيو ته نالي رکڻ لاءِ تڪڙ ڪهڙي. سوچي نالو رکنداسين پر سندس زال

جو اسرار هجو ته جلد ٽالو رکڻو وڃي.

"في الحال ايئن ٿيو ٿي سگهي ته اسين صرف ان کي ڏيئي ڇڏيون" "نه ته ڇڙبو آن ڇا؟ ٿئين وري ڪيئن ٿيندو".

"ته پوءِ تون ئي ڪو ٽالو ڇولڊ"

"نه نه اهو تنهنجو ڪم آهي"

"ته پوءِ ٿورا ڏينهن انتظار ڪيو. مان ڪتابن جو مطالعو ڪيان متان ڪو ٽالو ملي وڃي. مون کي يقين آ ضرور ملندو"

"ڪل جهڙي ڳالهه ڪريو پيا. مون اڄ تائين اهو ناهي ٻڌو ته ڪو ٽالي رکڻ لاءِ ڪتاب پڙهڻا پوندا آهن"

"منهنجا دوست ته اڪثر ايئن ڪندا آهن ۽ سڀئي ٽالا رکي ويندا".

"جي اهڙي ڳالهه آهي ته پوءِ وڃي آ لغتون ۽ ڪتاب" "پيسا ڪٿان آڻيان؟"

" منهنجو پرس الماري ۾ پيل آهي انهيءَ مان پيسا ڪڍ"

زاهد ماٺ ماٺ ۾ الماري کولي پرس مان پيسا ڪڍي ماٺ ماٺ بازار ڏانهن روانو ٿيو.

هو ڪتابن جي هڪ دڪان تي ويو ۽ ڪيئي قسم جا ڪتاب ۽ لغتون ڏٺيون. ۽ ليٺ هڪ خاص قسم جي لغت خريد ڪري رستي رستي ان ئي پڙهندو ٿي آيو ته کيس هڪ دوست مليو جنهن کيس

ٻولن جي دڪان تي وٺي ويو. ان وٽ ڪيس هڪ ڪلاڪ لڳي ويو ڇو جو سندس اهو دوست ڪافي عرصي بعد مليو هو. جڏهن هن کي اها خبر پئي ته زاهد کي ڌيءَ ڄائي آهي ته هن تجوري کولي ١١ روپيا ڪڍي زاهد کي ڏنا ۽ چيائين "ڌيءَ کي ڏجان ته تنهنجي چاچي ڏنا آهن. ۽ ها نالو ڇا رکيو اٿو انجو"

زاهد هٿ کي ڏسڻ لڳو. هن جو دوست جوڙا صاف ڪندي چوڻ لڳو. دار نالي رکڻ ۾ ڪهڙي دير تي لڳي- "سمونڊ، شاهونڊ، شريفان يا الماس"

زاهد ورائيو- "اهي سڀ بڪواس آهن پراڻا نالا آهن-"

"ڏسنداسين ته اوهين ڪهڙي بڪواس ڏا ڪريو. ۽ ها ننڍڙي جي ڏٺي حياتي وڏائي باقي نالي ته رکڻ تي ڪهڙو فرق ٿو پوي.

رستي تي هو هلندو به رهيو ۽ سوچيندو به رهيو-۽ هن کي لڳو ته اها لغت ڦٽي ڪري ۽ زال کي چئي ته نالي ۾ رکيو ڇا هي خدا سندس حياتي وڏائي.

مختلف خيالن جي محور ۾ قائل هو ۽ هن جي دل تيزي سان ڌڙڪي رهي هئي. هن سوچيو سندس ذهن ۾ خراب خيال پيا اچن. ٿوري هلڻ کانپوءِ هن جي طبعيت وڌيڪ خراب ٿي وئي. هن چاهيو ته اڏامي گهر پهچي ۽ ڌي جي پيشاني چمي، پاڪر پائي.

هو تور تيز وکون کڻندو هلندو رهيو. پر ٿورو

پنڌ ڪرڻ کان پوءِ هو ٿڪل لڳو ۽ هڪ دڪان جي ٿلهي تي ويهي رهيو. ايتري ۾ سندس آڏو هڪ ٽانگو لنگهيو ۽ هن کي روڪائي ان ۾ چڙهي پيو— هل هل جلدي هل مونکي جلدي گهر پهچڻو آهي. پر گهوڙو ڏاڍو سست نڪتو. هن ڪيئي دفعا ٽانگي واري کي دهايو پر سڀ بي سود. پهريون ته ٽانگي وارو دٻ برداشت ڪندو رهيو پر جڏهن هن کان وڌيڪ برداشت نه ٿي، ته هن کي ٽانگي مان لاهي ڇڏيو ۽ ڀاڙو به نه ورتو. زاهد وڌيڪ ششدر ٿي ويو هن کي جلد گهر پهچڻو هو. ايتري ۾ هڪ ٻيو ٽانگو لنگهيو ۽ هو ان ۾ چڙهي ويو.

گهر ۾ داخل ٿيندي ئي ڄمي ويو. ڇا ٿو ڏسي ته سندس اڱڻ ۾ عورتن جو ميڙ لڳو پيو آهي جن کي پاڙيوارون هيون. هو دروازي تي ئي ڄمي ويو. هڪ عورت ٻيءَ کي چئي رهي هئي- "مشڪل سان ڄڻيائين- ٻچي دورو سخت پيو اٿس-"

هو تيزي سان ڇرڻ وانگر اندر ڪمري ڏانهن ڀڳو. سندس زال جي رڙ ٻڌي دهلجي ويو- "هاءِ منهنجي ٻچڙي مري وئي." ۽ هن جي زال بي هوش ٿي وئي. سڀ عورتون اندر گهڙي آيون. هڪ عورت جي مڙس کي ڪار هئي. اهو نڪرو ڊاڪٽر کي وٺي آيو. سندس زال کي هڪ ٻه انجڪشن لڳايا ويون. جنهن کان پوءِ هن کي هوش آيو.

زاهد سڪتي ۾ اچي ويو هو. هن جون سڀ قوتون ختم ٿي چڪيون هيون. هو اڱڻ تي ڪرسي تي ويٺي لغت کي بغل ۾ ڪري آسمان ڏانهن تڪي رهيو هو. جيئن هو پنهنجي ڌيءُ لاءِ نالي ڳولهڻ ۾ محو هجي. نياليءَ کي دفنائڻ جو پهر آيو ته زاهد ماٺ ٿي ويو. هو هوش ۾ اچي ويو. هن کو ڳوڙهو نه وهايو. ڪفن ۾ ويڙهيل نياليءَ کي کنيو ۽ پنهنجي دوستن ۽ پاڙيسرين سان گڏ قبرستان ڏانهن روانو ٿيو. اتي اڳ ۾ ئي قبر کوٽي وئي هئي. زاهد نياليءَ کي قبر ۾ رکي سندس پير ۾ لغت رکي پوري ڇڏيو. سڀني سمجهيو ته قرآن شريف رکيو ويو ۽ دنگ رهجي ويا. ته اهو ته ڪفر آهي، پر زاهد کي ڪنهن به ڪجهه نه چيو صرف پنهنجي منهن ۾ پڙڪندا رهيا.

نياليءَ کي پوري جڏهن زاهد گهر پهتو ته کيس پتو پيو ته سندس زال کي سخت بخار آهي.

جلدي ڊاڪٽر گهرايو ويو. ان ڏسندي ئي زاهد کي چيو ته حالت سخت خراب آهي ان ڪري ڪجهه يقين سان چئي نٿو سگهجي. زاهد مٿان ڄڻ بجلي ڪري هجي. پر هن حوصلو ڪري ڊاڪٽر کان پڇيو.

"مرض ڪهڙو آهي ؟

"گهڻا مرض ڪٺا ٿيا آهن. هن کي هڪ سخت صدمو پهتو آهي. ٻيو هن جي دل ڪمزور آهي. ٽيون

ته هن کي هڪ سو پنج ڊگري بخار آهي" ڊاڪٽر سهون هيون. دوا ڏني. پر حالت نه سڌري.

ڏهن پندرنهن ڏينهن بعد هن کي ٿورو هوش آيو. زاهد سک جو ساهه کنيو ۽ سندس پياري زال کيس پاڻ ڏي سڏ ڪري ڪمزور آواز ۾ چيو— "منهنجو هاڻي پوڻو وقت اچي ويو آهي. مان چند گهڙين جي مهمان آهيان" زاهد جي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا.

"هي تون ڪهڙيون ڳالهيون پئي ڪرين. خدانخواسته جيڪڏهن توکي ڪجهه ٿي ويو ته مان ڪيئن جيئرو رهندس" هن جي زال هن ڏي ڏٺو، "اهي سڀ چوڻ جون ڳالهيون آهن. مان مري ويس ته ٻي ايندي. خدا اوهان جي وڏي ڄمار ڪري—۽—

هن هڪ هڏڪي ڏني ۽ هڪ سيڪنڊ اندر هن جو روح پرواز ڪري ويو. زاهد ماٺ ۽ صبر ڪيو ۽ ڪفن دفن کان واندو ٿي رات جو گهر کان ٻاهر نڪتو ۽ ريلوي ٽائيم ٽيبل ڏسي ريلوي لائين جو رخ ڪيو. رات جو ساڍي نائين بجي گاڏي اچڻي هئي. هن سوچيو ته ريل جي پٽڙي تي ليٽي پوندو ۽ ريل هنجو انت آڻي ڇڏيندي.

مونکي ڊگهي ڄمار جي گهرج ڪانهي— هي زندگي جيترو مختصر ٿي وڃي اوترو چڱو. مان وڌيڪ صدمان سهڻ جهڙو ناهيان رهيو"

هو جڏهن ريلوي جي پٽڙي تي پهتو ته هن کي پري کان ريل جي روشني نظر آئي. پر هو اڃان پري هئي. هن سوچيو ته جڏهن ويجهو ايندي هو لهي پوندو. گاڏي ويجهو اچي وئي هئي.

زاهد اڳتي وڌيو پر اوچتو هن ڏٺو ته هڪ ماڻهو ڪٿان ظاهر ٿيو ۽ ريل جي پٽڙي جي وچتي اچي بيٺو.

ريل گاڏي تيز رفتار سان اچي رهي هئي. هو تيزي سان ڀڄو ۽ ان شخص کي ڌڪو ڏئي پٽڙي تان هٽائي ڇڏيو.

گاڏي هلي وئي. زاهد هن ماڻهو کان پڇيو. "ڇاتون آپگهات ڪرڻ چاهين پيو؟"

"ها"

"پر ڇو"

"ان لاءِ جو هاڻي صدمن سهڻ جي سگهه نه رهي آهي" زاهد کيس همت ڏياريندي وراڻيو.

"پيارا! زندگي زندگي زنده رهڻ جو نالو آهي ان کي چنگي نموني گذار. آپگهات بزدلي آهي. پنهنجي حياتي جو پاڻ ئي ڏسائڻ ڪهڙي عقلمندي آهي. اٿ پنهنجي صدمن کي وساري ڇڏ. جي انسان جي زندگي ۾ ڏک نه هجن ته پوءِ خوشيون ڪيئن اينديون هل مونسان گڏ."

ترجمو:- سلطانه ابڙو

موت

ڇهون جي رستي جي اوهان ڪشمير وڃو ته ڪُڏ کان ٿورو اڳيان هڪ ننڍڙو ڳوٺ ايندو. اتان جي آب هوا تمام سٺي آهي. هتي سلهه جي مريضن لاءِ هڪ سينيٽوريم پڻ آهي. هونئن ته اڄ کان ٽ نو سال اڳ هن ننڍڙي شهر بٽوت ۾ پورا ٽي مهينا رهي ويو آهيان ۽ جواني جي دور ۾ هڪ عدد ناڪام پيار جي ڪهاڻي به مونسان ڳنڍيل آهي. پر هن ڪهاڻي سان منهنجي ڪنهن ڪمزوري جو تعلق نه آهي.

ڇهه ست مهينا ٿيا آءٌ هڪ دوست جي گهر واريءَ جي مزاج پرسي ڪرڻ لاءِ انهي سينيٽوريم ۾ ويٺو هوس جيڪا زندگي جي ساگر ۾ آخري هڏڪيون ڏئي رهي هئي منهنجي اتي پهچڻ سان هڪ مريض گذري ويو. ويچاري پدما جيڪا موت کي سامهون ڏسي ڏاڍو ڊنل هئي سان ويتر ڊڄي وئي مون کي خبر نٿي پوي پر منهنجو پنهنجو خيال آهي ته اهو صدق اتفاق آهي جو ڇهن ڏينهن ۾ ٻيا مريض به گذاري ويا. جيئن ئي ڪو بسترو خالي ٿئي پيو ٽهل ٽڪور ڪندڙ شخص کان آهون نڪري ٿي ويون. سڄي

سينيٽوريم ۾ ڄڻ راڪاس گهمي ٿي ويو هر طرف ماٺ ئي ماٺ. اهي مريض جيڪي اميدن جي ڪچي ڌاڳي کي وٺي جي رهيا هئا سي مايوسين جي اٿاهه ساگر ۾ لهي ٿي ويا.

منهنجي دوست جي زال ته هٿن مان اکري ٿي وئي. ان جي سنهڙي چپڙن تي موت پاڇا جهمر هڻڻ لڳندا هئا. هن جي نيرن ڏيٺن ۾ رحم ڀري آس جهلڪڻ ٿي لڳي.

ٽئين مريض جي مري وڃڻ کان پوءِ مان وراڻدي ۾ ويهي زندگي ۽ موت بابت سوچڻ لڳس. موت هڪ تمام بي‌مري شيءِ آهي. اوهان ڇڱا ڀلا جي رهيا آهيو ڪٿان کو مريض آيو ۽ مري ويو ته اوهان ته ڄڻ مري ويا افسانوي نقطه نظر سان زندگي جي اها پڇاڙي ٺيڪ ته ڪونهي.

وراڻدي مان اٿي سينيٽوريم ۾ اندر داخل ٿيس ۽ مس ئي ڏهه پندرنهن، وکون کنيون هوندم ته پويان آواز آيو،

”دفنائي آيا نمبر ٢٢ کي“

پٺ ورائي مون ڏٺو. سفيد بستري تي ٻه ڪاريون اکيون مسڪرائي رهيون هيون.

اهي اکيون-پوءِ مونکي ڏيهر سان ڇالاءِ پئي ته اهي اکيون هڪ بنگالي عورت جون هيون. جيڪا منهنجي وارڊ ۾ ٻين کان الگ ٿلهگ نموني سان موت جو اوسيئڙو ڪري رهي هئي.

هن جڏهن اهو چيو هو ته دفنائي آيا نمبر ٢٢ کي ته مونکي ائين محسوس ٿيو هو ته اسين هڪ انسان کي نه پر ڪنهن نمبر کي دفنائي آيا هجون. ۽ سچ پڇو ته ان مريض کي قبر ۾ دفنائڻ وقت منهنجي دماغ جي ڪنهن ڪنڊ ۾ به اهو احساس پيدا نه ٿيو هو ته هو ڪو هڪ انسان هو ۽ ان جي موت سان هن دنيا ۾ ڪو خال پيدا ٿيو هجي.

وڌيڪ ڳالهه ٻولهه ڪرڻ خاطر جڏهن مان ان بنگالي عورت وٽ ويس جنهن جون ڪاريون اکيون اهڙي خطرناڪ بيماري هوندي به چمڪي رهيون هيون هن مرڪندي چيو هو، "منهنجو نمبر چار آهي—" اهو چئي هن اڇي چادر جي ڪنجن کي درست ڪندي ٻي ڏي ۽ پنهنجائپ واري لهجي ۾ ورائيو هو،

"اوهان مردن کي ساڙڻ ۽ دفنائڻ ۾ ڏاڍي دلچسپي رکو ٿا."

مان بي خيالي وچان جواب ڏنو، ”نه اهڙي ته ڪا ڳالهه ناهي.“

ان کان پوءِ ڳالهه ٻولهه بند ٿي ويئي ۽ مان پنهنجي دوست وٽ هليو ويس.

ٻئي ڏينهن روزانو جي عادت مطابق باغ جي سير ڪرڻ لاءِ نڪتس. ٻاهر هلڪي هلڪي بوندا باندي ٿي رهي هئي، ان ڪري موسم تمام حسين ۽ پياري ٿي لڳي. ٿڌڙي ٿڌڙي هير گهلي رهي هئي. ڊگها ڊگها ساوا ساوا وڻ هوا جي گهلڻ ڪري ۽ خوبصورت موسم ڪري خوشي وچان جهومي رهيا هئا. نيري نيري دنڌ ۾ ڍڪيل ٽڪريون ڪيڏيون نه خوبصورت لڳي رهيون هيون، هر طرف سهڻائپ پکڙيل هئي. اهڙي سهڻائپ جنهن کي ڪو چور نه چورائي سگهي.

سير ڪري جڏهن سينيٽوريم ۾ واپس آيس ته سڀني جا منهن لٿل ڏسي سمجهي ويس ته هڪ نمبر ٻيو ويو، ٻارهون نمبر يعني پدما.

ٻاهر برسات وسي رهي هئي ان ڪري سڪل ڪاٺين گڏ ڪرڻ ۾ ڏاڍي تڪليف ٿي بهرحال ويچاري کي باهه جي حوالي ڪيو ويو، منهنجو دوست اتي ئي ويٺو رهيو ۽ مان سينيٽوريم ۾ اچي سامان کي

سمهڻ ۾ لڳي ويس. سمنڊورڊم ۾ گهڙندي ئـــي ان بنگالي عورت جو آواز آيو هو.

"ڪافي دير لڳائي ڇڏي اوهان ـــ"

"جي ـــ برسات ڪري سڪل ڪاٺيون نٿي مليون ان ڪري دير ٿي وئي."

"پوءِ هنڌن تي ته ڪاٺين جا دڪان ٿين ٿا پـــر مون ٻڌو آهي ته هتي پاڻ ڪاٺيون ڪٺيون ۽ گڏ ڪرڻيون پونديون آهن"

" جي هـــا ! "

" ٿوري دير لاءِ ويهو ـــ"

مان ان وٽ اسٽول تي ويهي رهيس. ته هن هڪ عجيب غريب سوال ڪيو.

"ٻولهندي ٻولهندي جڏهن اوهان کي ڪو ڪاٺي جو سڪل ٽڪر ملندو هوندو ته اوهان ڏاڍا خوش ٿيندا."

هن منهنجي جواب جو انتظار ڪرڻ بنان ٻـي ٻيو سوال ڪيو.

"موت جي باري ۾ اوهان جو ڇا خيال آهي؟"

"مون ڪيتي دفعا سوچيو آهي پر سمجهي نه سگهيو آهيـــان."

هوءَ دانشورن جهان مرڪي ۽ پراڻي انداز ۾ چوڻ لڳي، ”مان ٿورو ٿورو سمجهي ويئي آهيان— ڇو ته مان پنهنجي اکين اڳيان ڪيئي موت ڏٺا آهن. ايترا ته موت ڏٺا آهن جو اوهين سڄي عمر ڏسي نه سگهو. مان بنگال جي آهيان— اهو بنگال— جنهن جو ذڪر آهي. اوهان کي ته ڄاڻ هوندي ته— اتي ڏڪر وگهي ڪيترا لکين ماڻهو مري چڪا آهن. ڪافي ڪهاڻيون ڇپيون آهن سوين مضمون لکجي چڪا آهن. موت جي ان بازار ۾ مون موت متعلق سوچيو.

”ڇا؟“

هن اهڙي ئي انداز سان جواب ڏنو. ”هڪ ماڻهو جو ختم ٿي وڃڻ ئي موت آهي. هڪ لک ماڻهن جو مرڻ تماشو آهي. سچ ٿي چوان، موت جو جيڪو خوف منهنجي دل ۾ اڳ هوندو هو سو هينئر بلڪل نڪري چڪو آهي— هر بازار ۾ جيڏانهن ڪيڏانهن ڏه پارنهن موت نظر ايندا رهن ٿا. ته ڇا موت جو اصلي تصور ختم ٿي نه ويندو. مان اهو سوچيو آهي ته ايترن گهڻن موتن تي روئڻ فضول آهي.

بيوقوفي آهي— اول ته ايترن ماڻهن جو مرڻ ئي وڏي بيوقوفي آهي—!“

مون دل ۾ ڪڙهندي فورن ورائيو

"ڇا لاءِ ؟"

"ڪنهن جي بيوقوفي هجي— پر آهي بيوقوفي" هڪ پڙهيل شهر مٿان بم ڪيرايو— ماڻهو مري ويندا ڪوهن ۾ زهر وجهي ڇڏيو— جيڪو به ان جو پاڻي پيئندو اهو مري ويندو. ڏڪر، جنگ، بيماري سڀ واهيات شيون آهن. انهن ۾ مرڻ ائين آهي. جيئن مٿان ڇت ڪري پوي. انسان کي مارڻ ڪجهه ڪونهي پر ان جي فطرت کي مارڻ وڏو ظلم آهي."

اهو چئي هوءَ ڪجهه دير لاءِ ماٺ ٿي وئي. پر پوءِ پاسو ورائي چوڻ لڳي، "منهنجا خيال پهريون اهڙا نه هئا. سچ پڇو ته مونکي سوچڻ سمجهڻ جي ڪاگهرج ئي نه هئي. هر ڏکر مونکي بلڪل نئين دنيا ۾ اچي ڦٽو ڪيو." وچ ۾ ڳالهه بند ڪري هن مونکي ڏٺو. مان هن کي ڳالهين کي پنهنجي ذهن ۾ قيد ڪري رهيو هوس ۽ هن جي ڳالهين کي لکي رهيو هوس.

"هي اوهان ڇا لکي رهيا آهيو؟"

مون صاف صاف ڪيس ٻڌايو ته مان افسانا لکندو آهيان جيڪي ڳالهيون مونکي دلچسپ لڳنديون آهن سي نوٽ ڪندو آهيان.

"اهو نه ڏاڍو سٺو مان توکي پنهنجي پوري ڪهاڻي ٻڌائيندس."

ٽن ڪلاڪن ۾ هوءَ سنهڙي آواز ۾ پنهنجي ڪهاڻي ٻڌائيندي رهي- مان غور سان اها ٻڌندو رهيس-- ۽ مان هاڻي ان ڪهاڻي کي پنهنجي زبان ۾ بيان ڪيان ٿو. غير ضروري تفصيل کان پاسو ڪندس.

بنگال ۾ جڏهن ڏڪر پيو ته سڪينه کي سندس پيءُ هڪ مفلس ماڻهو وٽ ٥٠٠ روپين ۾ وڪڻي ڇڏيو هو، اهو دور هيو جنهن ۾ ماڻهو ڏڙا ڏڙ مري رهيا هئا. اهو شخص سڪينه کي لاهور وٺي آيو ۽ هڪ هوٽل ۾ اچي رهيا. هن شخص چاهيو ته هو سڪينه مان پيسا حاصل ڪري- ۽ هوءَ ان لاءِ مجبور هئي سواءِ چند ڳوڙهن ڳاڙڻ لاءِ- پر هن جو سودو طئي ٿيندو رهيو هوءَ ان ڌنڌي جو ذهن ۾ تصور ڪري ڇرڪي پوندي هئي.

جڏهن هوءَ ڪلڪتي کان لاهور آندي پئي وڃي ته هن کي ڄاڻ هئي ته هن سان اتي ڪهڙو حشر ڪيو ويندو. باشعور ڇوڪري هئي ان ڪري هن کي پتو هو ته هن کي هڪ سڪي جيان هر هڪ وٽ اڇليو ويندو. پر هوءَ ڪري به ڇا ٿي سگهي. هوءَ ته ان قيدي جيان هئي جيڪو رحم جي تار ڪرڻ کان پوءِ معافي نه ملڻ ڪري ڪنهن اهڙي اتفاقي حادثي جي آس ۾ هوندو

جنهن جي ڪري جان ڇٽي هئي. هي حادثو ته ٿيو پر هوشياري ڇڏي جو هوءَ ڪاري رات جي سهاري ۾ هوءَ ان مرد کان ڪسائي هوٽل کان ڀڄي وڃڻ ۾ ڪامياب ٿي وئي.

هاڻ لاهور جا روڊ هئا ۽ ان لاءِ نوان نوان خطرا سامهون هئا. هن سمجهيو ٿي ته شهر جو هر شخص هن کي کائي ويندو. خاص ڳالهه ته هن جي جواني لڪڻ واري شيءِ ئي ڪانه هئي. هن ڪنهن جون نظرون ائين کپي ٿي ويون ڄڻ برمي سان ان ۾ ڪو سوراخ ڪندو هجي. سون چاندي جي ڳالهه هجي ها ته ماڻهن کان لڪائي وٺي. پر جواني کي ڪٿي لڪائي. ڪنهن به وقت کيس ڊپ هو ته ڪو ڪانئس کسي نه وٺي.

ٽي ڏينهن ٽي راتيون هوءَ ائين ئي هيڏانهن هوڏانهن ڀٽڪندي رهي. بک ۾ سندس ساه گهٽجڻ لڳو. مگر هن ڪنهن جي آڏو پنهنجو هٿ نه ڊگهيريو. ڇو جو هن کي ڄاڻ هئي ته اهو ڊگهيريل هٿ سندس عزت ڏانهن وڌي سگهي ٿو ۽ هوءَ ڪنهن اونداهي ڪمري ۾ وٺي ٿي ويو. دڪان ٿي سينگاريل ماڻهون هوءَ ڏسي رهي هئي. هوٽلن ۾ ماڻهو وڏا وڏا گرھ کڻي رهيا هئا. هن جي چوڌاري هرطرف کاڌي پيتي جي شين جو ڍيرو بي دردي سان استعمال ڪيو ٿي ويو. پر اهي کاڌا صرف ٻين لاءِ هئا. ان لاءِ نه.

هن کي ڀريون ڏنو ڪاڏي جي اهميت جو پتو پيو- ڀريون هن کي ڪاڏو ملندو هو ۽ هو ڪاڏي سان ملڻ لاءِ بيقرار هئي. چئن ڏينهن جي ٻڪ هن جي هر عضوي کي ڍلو ڪري ڇڏيو هو.

چوٿين ڏينهن هڪ گهٽيءَ مان وڃي رهي هئي ته اوچتو هن جي دل ۾ ڪهڙو خيال آيو ۽ هوءَ هر گهر اندر گهڙي وئي. پر گهڙندي ئي هن کي خيال آيو ته مٿان ڪو پڪڙي نه وٺي ۽ پوءِ— سڀ ڪجهه— هليو وڃي—

هن جي جسم مان طاقت نڪري وئي هئي—سوچيندي سوچيندي هوءَ اڳتي ۾ اچي بيٺي- ۽ ٻه دلا ڏٺا ۽ ان جي پر ۾ ئي ميووي جو وڏو ٿالهه پيل هو. صوف— ناسپاتيون— ڏاڙهون— هن سوچيو ڏاڙهون ٻڪواس آهي. صوف ۽ ناسپاتيون ٺيڪ آهن. دلي مٿان هڪ پيالو پيل هو مٿان ڍڪڻ لاٿو ته ملائي پيل هئي. هن بغير سوچڻ سمجهڻ جي جلدي جلدي ڍڪ پيڻ لڳي. سڄي ملائي هن جي پيٽ ۾ منتقل ٿي وئي- ڪنڊو نه راحت ڏيندڙ وقت هو. پاڇي وئي ته ڪنهن ٻئي جو گهر آهي- اتي ئي ويهي صوف ۽ ناسپاتيون کائڻ لڳي. اوچتو هن کي ڇا ٿي ويو. الٽي اچڻ لڳي. مٿو ڦرڻ لڳو ۽ پيٽ ۾ سور پوڻ لڳو. هوءَ اتي ته ڪنهن جي ڪنگهڻ جو

آواز آيو- هوءَ اٿڻ پڄڻ لڳي. پر مٿو ڦري ويس ۽ ڪري، بيهوش ٿي وئي.

جڏهن ڪيس سامت آئي ته هڪڙي صاف سٿري اڇي بستري تي ليٽيل هئي. سڀ کان اول ڪيس اهو خيال ايريو ته ڪٿي سندس عزت ته نه لٽجي وئي آهي. پر ٿوري دير بعد مطمئن ٿي وئي ته خير آهي. اڃا ڪجهه وڌيڪ سوچڻ ڏي لڳي هئي ته ڪيس هڪ هڏن جو پڃرو ڪنگهندي ڪمري ۾ داخل ٿيندي نظر آيو.

سڪينه پنهنجي ڳوٺ ۾ ڏڪر وچان ماڻهو مرندي ڏٺا هئا پر هي شخص سڀني کان مختلف هو. رحم هن جي اکين مان ڇٽي رهيو هو پر هن ۾ ڪاڏي جي ڪا آس نظر نه آئي.

سڪينه کي ڏسي ٿڪل ڪڻندو هو پر ڏٻل وري اهو شخص هو. هو ڏڄندي ڏڄندي، ڇرڪندي ڇرڪندي هن کي چوڻ لڳو، ”جڏهن تون سڀ شيون ڪائي رهي هئين ته مان توکي پري کان ڏسي رهيو هيس—آف— مون ڪيڏي مشڪل سان پنهنجو پاڻ کي کنگهڻ کان روڪي رکيو هو. ان لاءِ ته تون آرام سان ڪائي سگهين ۽ مان اهو منظر دير تائين ڏسندو رهان. بک ڏاڍي ڀياري شيءِ آهي. پر هڪ مان آهيان جو ان نعمت کان محروم آهيان ائين چوڻ ٺيڪ نه ٿيندو ڇو جو هٿ وڌي مون پاڻ بک کي ماريو آهي.

سڪينه ڪجهه به سمجهي نه سگهي. اما هڪ ڳجهارت هئي، جوڪا پڇندي پڇندي هڪ ٻي ڳجهارت بڻجي ٿي وئي. پر ان هوندي به سڪينه کي اهي ڳالهيون دلچسپ لڳيون جنهن ۾ انسانيت جي گرمائش هئي. هن به اهڙي نموني پنهنجي سچي ڪهاڻي هن کي ٻڌائي ڇڏي. هو به بس ڪري هن کي ٻڌندو رهيو. هن تي ڪو اثر ئي نه ٿيو. جڏهن سڪينه هن جو شڪريو ادا ڪيو ته هن جون اکيون جيڪي ڳوڙهن کان بي‌نياز هيون سي افسوسناڪ ٿي ويون ۽ پريل آواز ۾ چيو- ”تي ئـي رهي پئه سڪينه—— مان سالهه جو مريض آهيان—— مونکي ڪوبه ڪاڏو سٺو نٿو لڳي—— ڪوئي ميوو سٺو نٿو لڳي—— تون ڪائجانءه ته مان توکي ڏسندو رهندم. اهو ئي ڪافي آهي-“

پر جلد هو ڪلي ويٺو. ڪهڙي بيوقوفي آهي—— يعني ڪو بيو ڪائي ته ان کي رڳو ويهي ڏساڻ—— ”نه ن—— سڪينه—— هوئن منهنجي خواهش آهي تـه تون هت رهه.“

سڪينه ڪجهه سوچڻ لڳي، ”نه نه——منهنجو مطلب آهي ته اوهون هن گهر ۾ اڪيلا رهو ٿا—— ۽ مان—— ڳالهه اها آهي ته——“

اهو ٻڌي هن کي دلي صدمو پهتو ۽ ڪجهه ڪهڙين لاءِ خاموش ٿي ويو. جڏهن هن ڳالهايو ته هن جو آواز

پرنسپل ۾ ڪوڪلو هو — "مان ڏهن سالن تائين اسڪول ۾ نياڻين کي پڙهايو آهي ۽ هميشه مون انهن کي پنهنجيون نياڻيون سمجهيو آهي ۽ تون به منهنجي هڪ نياڻي —"

سڪينه لاءِ رهڻ لاءِ ڪا جاءِ ڪانه هئي تنهنڪري هوءَ ان پروفيسر وٽ رهي پئي.

هو هڪ سال ۽ چند مهينا جيئرو رهيو. انهيءَ عرصي ۾ هو منهنجي آسائش ۽ آرام لاءِ ڪوششون ڪندو رهيو جيڪي مونکي ڪرڻيون هيون.

انهيءَ پروفيسر جي اهڙي سنڀال ڪري هوءَ چند ڏينهن ۾ ٺي چهڪڻ لڳي. هن جي چهڪڻ کان پوءِ پروفيسر هن کان ٿورو پري رهڻ لڳو. پر سندس خاطر تواضع برابر ڪندو رهيو.

پڇاڙڪن ڏهاڙن ۾ اوچتو هن جي طبيعت سخت خراب ٿي پئي. هڪ رات جڏهن سڪينه هن جي پير ۾ ويٺي سمهي رهي ته هو ننڊ مان ڇرڪي اٿيو هو ۽ زور زور سان رڙيون ڪرڻ لڳو هو. "سڪينه — سڪينه"

اهڙيون رڙيون ٻڌي هوءَ ڊڄي وڃي هئي — پروفيسر جي چنچڻين اکين ۾ هڪ رونق هوندي هئي سا غائب هئي ۽ هڪ ڏک جو ساگر ڇلڪي رهيو هو. پروفيسر ڏڪندي ڏڪندي سڪينه جي هٿ کي پڪڙيو "مان مري رهيو آهيان ——— پر هن موت جو مونکي

ڪو رنج نہ آهي ڇو جو ڪيترائي موت منهنجي اندر
۾ ٿيا آهن. تون ٻڌڻ چاهين ٿي منهنجي داستان——
منهنجي ڪهاڻي——ٻڌڻ چاهين ٿي تہ مان ڪير
آهيان؟.... تہ ٻڌ— مان هڪ ڪوڙ آهيان— وڏو تمام
وڏو ڪوڙ— سڄي حياتي پنهنجو پاڻ سان ڪوڙ
ڳالهائيندي ۽ ان کي سچ ثابت ڪرڻ جي ڪوشش
ڪرڻ ۾ گذري آهي— اف— ڪيڏو نہ ايذاءُ ۽ غير
فطري ۽ غير انساني ڪم ڪيو آهي— مون هڪ خواهش
کي ماريو هو پر مون کي اها ڄاڻ ڪانہ هئي تہ هڪ
خون ڪرڻ بعد مون کي ٻيا بہ ڪيترا خون ڪرڻا
پوندا. مان سمجهندو هوس تہ هڪ خواهش مارڻ سان
ڪهڙو فرق ٿو پوي پر پوءِ خبر پئي تہ ٻيون
خواهشون ڪرموري جاڳي پيون آهن. سڪنہ مان
هي سڀ بڪواس ڪيان پيو— فلسفو ڳالهايان پيو—
سڌي سنئين ڳالهہ، اها آهي تہ مان پنهنجي ڪيريڪٽر
کي بلند ڪندو ڪندو پستين جي ڏيہ ۾ ڦاسي پيس—
مان مري ويندس تہ هي اخلاق جيڪو مان بلند ڪرڻ
جي چڪر ۾ سڄي عمر لڳو رهيس هوا ۾ منهنجي
خاڪ بڻجي اڏامندو رهندو— هي سڀ ڇوڪريون جن
کي مون اسڪول ۾ پڙهايو آهي— جڏهن بہ مون کي
ياد ڪنديون تہ چونديون پروفيسر انسان نہ پر فرشتو هيو
جيڪو انسانن ۾ هليو آيو آهي. تون بہ منهنجي نيڪين
کي نہ وساري سگهندين— پر تو کي مان حقيقت ٻڌايان

ته جڏهن ڪان تون هن گهر ۾ داخل ٿي آهين، ڪابه اهڙي گهڙي نه گذري آهي جنهن مان تنهنجي جواني کي پنهنجي نظرن سان نه ڏٺو هجي تصور ۾ ڪيئي دفعا مان تنهنجي چپڙن کي چميو آهي. ڪيترا دفعا مان پنهنجو مٿو تنهنجي نرم ٻانهن تي رکيو آهي. پر هر ڀيري مون کي ان تصوري تصويرن کي پرزا پرزا ڪرڻو پيو.

پوءِ انهن پرزن کي مون ساڙي. انهن جي خاڪ ڏاهي. جيئن انهن پرزن جو نالو نشان ئي نه رهي. مان مري ويندس،

”ڪاش! مون ۾ اهڙي سگهه هجي جو مان پنهنجي ان ٻاهر اخلاق کي هڪ ڏکهي ٻانس جي لڪڙي تي ڪنهن ٻاندر جيان ويهاري ڇڏيان. ۽ هلل ڪري سيني اينڊڙ ويندڙ کي روڪيان ته اچو ڏسو ۽ عبرت حاصل ڪريو.“

ان واقعي کان پوءِ پروفيسر صرف پنج ڏينهن جيئرو رهيو. سڪينه جو بيان آهي ته پروفيسر مون کان اڳ ڏاڍو خوش هو. جڏهن هو زندگيءَ جو پويون ساهه کڻي رهيو هو ته ان سڪينه کي صرف ايترو چيو ”سڪينه مان لالچي ناهيان. زندگي جا هي آخري پنج ڏينهن منهنجي لاءِ ڪافي آهن. مان تنهنجو ٿورائتو آهيان.“

ترجمو ــــ امداد حسين

سنڌي ڪتابن، اخبارن ۽ رسالن لاءِ هيٺيان دڪان هر وقت اوهان لاءِ کليل

(۱)	رائيل ڪتاب گهر	مهراڻ هوٽل لاڙڪاڻو
(۲)	پاڪستان بڪ ڊپو	اسٽيشن لاڙڪاڻو
(۳)	سڳنڌ ڪتاب گهر	لاڙڪاڻو
(۴)	نيشنل بڪ ڊپو	خيرپور ميرس
(۵)	مرتضيٰ ابڙو بڪ اسٽور	شڪارپور
(۶)	سنڌ ڪتاب گهر	ڪنڌڪوٽ
(۷)	سرتاج بڪ ڊپو	ڪنڌڪوٽ
(۸)	محمد رفيق	پڊعيدن
(۹)	علي احمد	ڪنڊيارو
(۱۰)	حبيب الرحمان	جوهي ضلع دادو

درسي ڪتاب، ادبي ڪتاب، اسٽيشنري، ۽ اخبارن لاءِ
اسان اوهان لاءِ هر وقت حاضر

ميرپورخاص جو مشهور ڪتاب گهر

سنڌ ڪتاب گهر

اسٽيشن روڊ ميرپور خاص

رائيل پبليڪيشن جا جلدي ۾ شايع ٿيندڙ ڪتاب

(۱) ماءُ انتظار ڪندس (ٻيو ڇاپو)

ڪرشن چندر جو هي ڪتاب صرف هڪ هفتي اندر وڪرو ٿي ويو هو. ۽ ڪن سڄڻن کي ملي نه سگهيو بهترين ڇپائي صفحا ۱۰۰ قيمت ۷ روپيه

(۲) نور گهلو جو ترجمو ڪيل پيار ۽ محبت جي موضوع تي پڙهڻ جهڙو ناول

صفحه ۱۱۲ قيمت ۸ روپيه

(۳) امرتا پريتم جون چونڊ ڪهاڻيون

رابيل پبليڪيشن جا ايندڙ ڪتاب

۱. ديس ديس جون ڪهاڻيون
۲. ڪهاڻيون - نجم عباسي
۳. ڪهاڻيون - عبدالقادر جوڻيجو
۴. لعل پشپ جون ڪهاڻيون
۵. ڪرشن چندر جون ڪهاڻيون

رابيل پبليڪيشن
پوسٽ باڪس 161 لاڙڪاڻو

سورهه سنڌي ادب

صاحب خان سورهه ميراڻي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488